HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA WILLIAM V. LUKUVI (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2016/17

Dodoma ***Mei, 2016***

Yaliyomo

DIRA YA WIZARA v
DHIMA v
MADHUMUNI v
MAJUKUMU vi
A. UTANGULIZI 1
B. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2015/16 NA MALENGO YA MWAKA WA FEDHA 2016/17 8
UTAWALA WA ARDHI 11
USAJILI WA HATI NA NYARAKA ZA KISHERIA 25
TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO 27
UTHAMINI WA MALI 29
MABARAZA YA ARDHI NA NYUMBA YA WILAYA 31
HUDUMA ZA UPIMAJI NA RAMANI 33
MIPANGOMIJI NA VIJIJI 37
TUME YA TAIFA YA MIPANGO YA MATUMIZI YA ARDHI 48
MAENDELEO YA SEKTA YA NYUMBA 50
WAKALA WA TAIFA WA UTAFITI WA NYUMBA NA VIFAA VYA UJENZI 55
SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA 58
HUDUMA ZA KISHERIA 64
MAPITIO YA SERA 67
MAWASILIANO SERIKALINI 69
HUDUMA ZA UTAWALA NA RASILIMALI WATU 69

C. CHANGAMOTO ZINAZOIKABILI SEKTA YA ARDHI NA MIKAKATI 73
D. **HITIMISHO** 78
E. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2016/17 78
MCHANGANUO WA **FUNGU 48** 79
FUNGU 03: TUME YA TAIFA YA MATUMIZI YA ARDHI 80
MAJEDWALI 82

DIRA YA WIZARA

Kuwa na uhakika wa milki za ardhi, nyumba bora na makazi endelevu kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii.

DHIMA

Kuweka mazingira wezeshi ya kuleta ufanisi katika utoaji wa huduma za ardhi, nyumba na makazi.

MADHUMUNI

(i) Kuimarisha usalama wa milki za ardhi;

(ii) Kuboresha mtandao wa kijiografia nchini;

(iii) Kuendeleza utafiti wa vifaa vya ujenzi wa nyumba bora na zenye gharama nafuu kwa ajili ya uendelezaji makazi nchini;

(iv) Kuboresha ushirikiano, mawasiliano na uratibu wa masuala ya kitaifa, kikanda na kimataifa katika sekta ya ardhi;

(v) Kuboresha utendaji na utoaji huduma katika sekta ya ardhi;

(vi) Kutoa huduma na kupunguza

maambukizi ya UKIMWI; na

(vii) Kuimarisha utawala bora na kupambana na rushwa.

MAJUKUMU

Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi inayo majukumu yafuatayo:

(i) Kuandaa na kusimamia sera, sheria, kanuni, miongozo na mikakati ya uendelezaji wa sekta ya ardhi;

(ii) Kusimamia utawala wa ardhi nchini;

(iii) Kusimamia upangaji, upimaji na uendelezaji wa miji na vijiji;

(iv) Kusimamia na kuwezesha upimaji wa ardhi na kutayarisha ramani;

(v) Kusajili hatimiliki za ardhi na nyaraka za kisheria;

(vi) Kuwezesha utoaji wa hatimiliki za kimila;

(vii) Kusimamia uthamini wa mali nchini;

(viii) Kuhamasisha na kuwezesha wananchi kujenga nyumba bora;

(ix) Kusimamia Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya katika utatuzi wa migogoro ya ardhi;

(x) Kusimamia upatikanaji na utunzaji wa kumbukumbu za sekta ya ardhi;

(xi) Kusimamia ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali yatokanayo na huduma za sekta ya ardhi;

(xii) Kuwezesha uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi na kufuatilia utekelezaji wake;

(xiii) Kusimamia maslahi na utendaji kazi wa watumishi; na

(xiv) Kusimamia Vyuo, Taasisi na Wakala zilizo chini ya Wizara ambazo ni Vyuo vya Ardhi Tabora na Morogoro, Shirika la Nyumba la Taifa, Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi, Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Vifaa vya Ujenzi, Wakala wa Uendelezaji wa Mji Mpya wa Kigamboni, Bodi ya Wataalam wa Mipangomiji na Halmashauri ya Wapima Ardhi na Wathamini.

Katika kutekeleza majukumu hayo, Wizara inaongozwa na Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025, Mpango wa Maendeleo wa miaka mitano (2016/17-2021/22); Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2015; Mpango Mkakati wa Wizara 2012/13-2016/17); Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995, Sera ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 na miongozo mbalimbali ya Serikali.

HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA WILLIAM V. LUKUVI (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2016/17

A. UTANGULIZI

1) ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja kwamba kutokana na taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea na kujadili taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa mwaka wa fedha 2015/16 na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara, Fungu Na.**48** pamoja na Tume ya Taifa ya Matumizi ya Ardhi, Fungu Na.**03** kwa mwaka wa fedha 2016/17.

2) ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na hotuba hii ninawasilisha:-

   i) Kitabu cha orodha ya mashamba

makubwa na migogoro ya matumizi ya ardhi nchini;

ii) Taarifa ya utekelezaji wa miradi inayosimamiwa na taasisi na wakala zilizo chini ya Wizara;

iii) Programu ya Taifa ya Matumizi ya Ardhi;

iv) Miongozo ya Mipango Shirikishi ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya;

v) Miongozo ya Mipango Shirikishi ya Matumizi ya Ardhi Vijijini, Utawala na Usimamizi nchini;

vi) Kiongozi cha Mwanakijiji cha Upangaji Shirikishi wa Matumizi ya Ardhi;

vii) Kitabu cha maelezo kuhusu Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Vifaa vya Ujenzi; na

viii) Kitabu cha maelezo kuhusu huduma za sekta ya ardhi nchini.

Aidha, kwa kutambua umuhimu wa ardhi kiuchumi na kijamii, nimewasilisha nyaraka 43 zinazohusu sera, sheria, miongozo na kanuni mbalimbali ambazo ziko kwenye kinyonyi (*flash disc)* ili kuwawezesha

Waheshimiwa Wabunge kufahamu kwa kina masuala yanayohusu sekta ya ardhi nchini.

3) ***Mheshimiwa Spika,*** awali ya yote ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutuwezesha kuchaguliwa kuwa Wabunge wa Bunge lako Tukufu. Ni ukweli usiofichika kwamba Uchaguzi Mkuu uliofanyika mwezi Oktoba 2015 ulikuwa na changamoto nyingi na ushindani mkubwa. Kwa namna ya kipekee naomba nichukue fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuiongoza Serikali ya Awamu ya Tano. Pia, nampongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Kassim M. Majaliwa, Mbunge wa Ruangwa kwa kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na kuthibitishwa na Bunge lako Tukufu.

4) ***Mheshimiwa Spika,*** naomba nichukue nafasi hii pia kumpongeza Rais wa Zanzibar

Mheshimiwa Dkt. Ali Mohammed Shein kwa kuchaguliwa tena kuiongoza Serikali ya Mapinduzi Zanzibar. Vilevile, nampongeza Mheshimiwa Balozi Seif Ali Idd kwa kuteuliwa kuwa Makamu wa Pili wa Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

5) ***Mheshimiwa Spika***, namshukuru Mheshimiwa Rais kwa dhamana kubwa aliyonipa kwa kuniteua kuwa Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Ninaahidi sitamwangusha. Nampongeza Mheshimiwa Dkt. Angeline Sylvester Lubala Mabula, Mbunge wa Ilemela kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Aidha, nawapongeza Mawaziri, Naibu Mawaziri na Viongozi wote walioteuliwa kushika nyadhifa mbalimbali katika Serikali ya Awamu ya Tano yenye kauli mbiu ya "**Hapa Kazi Tu**". Nawatakia kila la heri katika utekelezaji wa majukumu yao na nawaahidi ushirikiano pale utakapohitajika. Vilevile, nawapongeza Wabunge wote kwa kuchaguliwa katika Uchaguzi Mkuu wa Oktoba 2015 kuwawakilisha wananchi katika chombo hiki muhimu cha kutunga sheria na

kuisimamia Serikali ili kuwaletea wananchi maendeleo. Aidha, nawashukuru wananchi wa Jimbo la Ismani kwa kunichagua kwa kura nyingi. Nawaahidi nitajitahidi kusimamia utekelezaji wa miradi yote iliyoahidiwa katika miaka mitano ijayo.

6) ***Mheshimiwa Spika,*** naomba nitumie fursa hii kukupongeza wewe binafsi kuchaguliwa kuwa Spika wa Bunge la kumi na moja la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson Mwansasu (Mb.), kuchaguliwa kuwa Naibu Spika. Taifa linaamini mtatimiza wajibu wenu kwa uadilifu na hivyo kukidhi matarajio ya Wabunge waliowachagua na wananchi kwa ujumla. Mwenyezi Mungu aendelee kuwaongoza na kuwapa nguvu, afya na hekima wakati wa kuongoza vikao vya Bunge hili Tukufu. Pia nachukua fursa hii kuwapongeza Mheshimiwa Andrew John Chenge (Mb.), Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.) na Mheshimiwa Azzan Mussa Zungu (Mb.) kwa kuchaguliwa kuwa Wenyeviti wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

7) ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kuchukua fursa hii kumpongeza Waziri Mkuu, Mheshimiwa Kassim M. Majaliwa, Mbunge wa Ruangwa kwa hotuba yake ambayo imeelezea utekelezaji wa malengo ya Serikali katika mwaka wa fedha 2015/16 na mwelekeo wa utendaji wa sekta mbalimbali pamoja na kazi za Serikali kwa mwaka wa fedha 2016/17. Wizara yangu itayafanyia kazi yale yote yanayoihusu sekta ninayoisimamia.

8) ***Mheshimiwa Spika***, naomba niwapongeze Mheshimiwa Mhandisi Atashasta Justus Nditiye (Mb.) kwa kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Kudumu ya Ardhi, Maliasili na Utalii pamoja na Mheshimiwa Kemirembe Rose Julius Lwota (Mb.) kuwa Makamu Mwenyekiti. Aidha, nawapongeza Wajumbe wa Kamati hii kwa uchambuzi wao makini walioufanya na ushauri wakati wa kupitia taarifa ya utekelezaji wa mpango na bajeti ya mwaka 2015/16 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara yangu kwa mwaka wa fedha 2016/17. Kadhalika nawashukuru kwa

maoni na ushauri waliotoa wakati Kamati ilipokutana na Wizara na kujadili masuala mbalimbali yanayohusu sekta ya ardhi. Kamati ilipata pia fursa ya kutembelea miradi na Taasisi zinazosimamiwa na Wizara. Naahidi kwamba Wizara yangu itashirikiana na Kamati hii kwa karibu wakati wote wa utekelezaji wa majukumu ya sekta ya ardhi ili kufikia malengo yaliyokusudiwa.

9) ***Mheshimiwa Spika***, natoa shukrani za pekee kwa Naibu Waziri, Mheshimiwa Dkt. Angeline Sylvester Lubala Mabula (Mb.) kwa ushirikiano na msaada wake wakati wote wa utekelezaji wa majukumu yangu. Pia, ninawashukuru Katibu Mkuu Dkt. Yamungu Kayandabila; Naibu Katibu Mkuu, Dkt. Moses Kusiluka; Watendaji katika Idara, Vitengo na Taasisi zilizo chini ya Wizara pamoja na watumishi wote wa sekta ya ardhi katika ngazi zote kwa kutekeleza majukumu yao. **Nawaagiza watumishi wote wanaosimamia sekta ya ardhi nchini watimize majukumu yao kwa weledi na kwa kuzingatia sera, sheria, kanuni, taratibu na miongozo iliyopo**

katika utoaji wa huduma za sekta ya ardhi kwa wananchi.

10) ***Mheshimiwa Spika,*** baada ya maelezo hayo ya utangulizi, naomba sasa nieleze kwa kifupi utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2015/16 na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2016/17. Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kuwa takwimu mbalimbali za utekelezaji wa majukumu zilizopo katika hotuba yangu zinaishia Aprili, 2016.

B. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2015/16 NA MALENGO YA MWAKA WA FEDHA 2016/17

Ukusanyaji wa Mapato

11) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara ilipanga kukusanya Shilingi **bilioni 70** kutokana na vyanzo vya mapato yanayotokana na kodi, ada na tozo mbalimbali za ardhi. Hadi Aprili, 2016, Wizara ilikuwa imekusanya Shilingi **bilioni 61.35** sawa na **asilimia 87.64** ya lengo la mwaka wa

fedha 2015/16 ikilinganishwa na makusanyo halisi ya Shilingi **bilioni 54.55** hadi Juni 2015. Kati ya makusanyo hayo, Shilingi **bilioni 54.35** sawa na asilimia **88.59** ya makusanyo yote zinatokana na kodi ya ardhi. Matarajio ni kwamba hadi kufikia Juni 2016, bakaa ya Shilingi **bilioni 8.65** ya lengo la kukusanya Shilingi **bilioni 70** litafikiwa.

12) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara inatarajia kukusanya Shilingi **bilioni 111.77** kutokana na shughuli za sekta ya ardhi. Mapato hayo yatatokana na vyanzo mbalimbali vya kodi, ada na tozo za ardhi. Lengo hili litafikiwa kwa kutekeleza mikakati ifuatayo:-

i) Kuwezesha kupanga na kupima viwanja na mashamba takriban **400,000** na kuwapatia wananchi hati milki;

ii) Kuhimiza wamiliki wote wa ardhi kulipa kodi ya ardhi kwa mujibu wa sheria;

iii) Kumilikisha na kutoza kodi ya ardhi kwa wenye leseni za vitalu vya kuchimba madini kwa kushirikiana na Wizara ya Nishati na Madini;

iv) Kuhuisha viwango vya kodi ya ardhi kwa

mashamba ya biashara yaliyoko nje ya miji yaliyomilikishwa chini ya Sheria Na. 4 ya mwaka 1999;

v) Kuongeza kasi ya kurasimisha maeneo yasiyopangwa mijini;

vi) Kuimarisha utunzaji wa kumbukumbu za ardhi na kuhuisha mifumo ya Wizara;

vii) Kutoza asilimia **moja** (**1**) ya thamani ya ardhi kwa wamiliki watakaoshindwa kuendeleza milki kwa mujibu wa sheria; na

viii) Kuwatoza adhabu wamiliki watakaokiuka masharti mengine ya uendelezaji ardhi.

Matumizi

13) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **bilioni 72.36** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **bilioni 14.26** zilitengwa kwa ajili ya mishahara; Shilingi **bilioni 54.64** kwa ajili ya matumizi mengineyo na Shilingi **bilioni 3.46** fedha za nje kwa ajili ya mradi wa maendeleo. Hadi Aprili, 2016 Wizara ilipokea na kutumia jumla ya Shilingi **bilioni 42.81** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo, sawa na

asilimia 59.2 ya lengo la mwaka (***Jedwali Na. 1***). Kati ya fedha hizo, Shilingi **bilioni 27.2** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo ambapo Shilingi **bilioni 4.44** zilitolewa kwa Halmashauri (30% ya makusanyo, **Jedwali Na.2**), Shilingi **bilioni 12.18** ni fedha za mishahara na Shilingi **bilioni 3.43** ni fedha za mradi wa maendeleo *(Land Tenure Support Programme).*

UTAWALA WA ARDHI

14) ***Mheshimiwa Spika,*** usimamizi wa ardhi nchini unahusisha mamlaka kuu tatu, ambazo ni Halmashauri za Vijiji, Halmashauri za Wilaya na Miji na Wizara yangu. Majukumu na mamlaka za usimamizi yameainishwa vyema katika sera na sheria za ardhi. Lengo la sheria ni kuhakikisha kuwa wananchi wanashirikishwa ipasavyo katika usimamizi wa ardhi katika ngazi zote. Aidha, pamoja na mgawanyo wa majukumu, Wizara imeendelea kupokea hoja mbalimbali za ardhi kutoka kwa wananchi ambazo kimsingi zilitakiwa kushughulikiwa na Halmashauri husika. **Natoa rai kwa wananchi kutumia ofisi za Halmashauri kwa ajili ya**

kutatua kero zao na ofisi zetu za kanda kama rufaa ya kero zao. Aidha, Halmashauri mbalimbali nchini zitimize wajibu wao kwa kutatua kero za wananchi kwa wakati.

15) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara itaendelea kuimarisha ofisi zake za kanda ili kutoa huduma za ardhi karibu na wananchi. Kanda hizo ni Dar es Salaam inayohudumia Mkoa wa Dar es Salaam; Kanda ya Mashariki (Morogoro na Pwani); Kanda ya Kati (Dodoma na Singida); Kanda ya Ziwa (Mwanza, Kagera, Mara, Simiyu na Geita); Kanda ya Kaskazini (Kilimanjaro, Arusha, Tanga na Manyara); Kanda ya Kusini (Mtwara na Lindi); Kanda ya Nyanda za Juu Kusini (Njombe, Mbeya, Rukwa, Ruvuma, Songwe na Iringa); na Kanda ya Magharibi (Tabora, Shinyanga, Kigoma na Katavi).

Utoaji Milki za Ardhi

16) ***Mheshimiwa Spika,*** Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995, Sheria ya Ardhi Na. 4 ya mwaka 1999 na Sheria ya Ardhi ya Vijiji Na. 5 ya mwaka 1999 zinatoa haki sawa kwa raia wote kumiliki ardhi sehemu yoyote ya nchi bila kujali

jinsia wala sehemu mwananchi alikozaliwa. Hata hivyo, changamoto iliyopo ni kuhakikisha kuwa ardhi yote inapangwa, kupimwa na kumilikishwa kisheria. Hadi sasa takriban **asilimia 15** tu ya ardhi yote ya Tanzania imepangwa na kupimwa. Ili kukabiliana na changamoto hii, Serikali itaongeza kasi ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi kwa wananchi kwa ajili ya shughuli mbalimbali za kiuchumi na kijamii na hivyo, kuongeza fursa za ajira, kupunguza umaskini, kuongeza mapato ya Serikali na kukuza Pato la Taifa.

17) ***Mheshimiwa Spika,*** katika utekelezaji wa sera na sheria za ardhi, Wizara inaratibu utoaji wa vyeti vya ardhi ya vijiji na hati za hakimiliki ya kimila, hatimilki za ardhi, kutoa elimu kwa wananchi na kutatua migogoro kwa njia za kiutawala. Katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara iliahidi kuandaa hatimilki **40,000**. Wizara ilifanikiwa kuandaa hatimilki **20,246,** vyeti vya ardhi ya Kijiji **1,150** na kutoa Hati za hakimiliki za kimila **10,891 (Jedwali Na. 3).** Nachukua fursa hii kuzishukuru taasisi za kifedha zinazotoa mikopo kwa wananchi kwa

kupokea hati za hakimiliki za kimila kama dhamana. Taasisi hizo ni pamoja na Benki ya Maendeleo ya Kilimo*, CRDB, NMB, SIDO, Meru Community Bank na TIB.* Katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri mbalimbali itaandaa hatimilki **400,000** na kuratibu uandaaji wa hati za hakimiliki za kimila **57,000**. **Naagiza kuwa Halmashauri zote nchini zihakikishe kuwa zinamilikisha viwanja vyote vilivyopimwa na kuandaa hati ili wananchi waweze kuwa na milki salama. Aidha, wananchi na viongozi wa Serikali za Mitaa waheshimu na kulinda milki zilizotolewa kisheria na maeneo yaliyotengwa kwa matumizi ya umma.**

18) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inalo jukumu la kuteua wajumbe wa Kamati za Ugawaji wa ardhi katika ngazi ya Taifa, Halmashauri za Majiji, Manispaa, Miji na Wilaya baada ya kupendekezwa na Halmashauri husika. Pamoja na juhudi za Wizara kutangaza kupitia vyombo vya habari, hadi sasa Halmashauri **66** kati ya **188** zina Kamati za Ugawaji Ardhi. Kamati hizi ni muhimu katika kusimamia ugawaji wa

ardhi nchini. **Natoa rai kwa Halmashauri zote kuwasilisha mapendekezo ya wajumbe wa Kamati za Kugawa Ardhi kwa ajili ya uteuzi.**

19) ***Mheshimiwa Spika,*** Kamati ya Taifa ya Ugawaji Ardhi pamoja na majukumu mengine, inalo jukumu la kupitia maombi ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Kamati hii ilipitia maombi **32** na kutoa ushauri wa kumilikisha viwanja **22** na mashamba nane (**8**) kwa ajili ya uwekezaji katika mikoa ya Njombe (**1**); Iringa (**1**), Kigoma (**1**); Tanga (**3**); Pwani (**1**) na Arusha (**1**).

Uhakiki wa Mashamba ya Uwekezaji

20) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliendelea na zoezi la uhakiki wa mashamba yote nchini kuona kama kuna ukiukwaji wa masharti ya uendelezaji pamoja na yale yaliyowekwa rehani bila kuendelezwa. Mashamba saba (**7**) ya Kikwetu yaliyopo katika Halmashauri ya Wilaya ya Lindi yenye jumla ya ekari **11,845** yaliyokuwa yanamilikiwa na *TASCO Estate* yamebatilishwa.

Jumlayaekari**5,119**katiyahizo,zimemilikishwa kwa Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania kwa ajili ya mradi wa gesi asilia (LNG). Aidha, milki za mashamba **26** katika Halmashauri ya Wilaya ya Monduli (**13**), Muheza (**5**), Mafia (**1**) na Mvomero (**7**) yamebatilishwa kwa kukiuka masharti ya umiliki na kurejeshwa katika Halmashauri husika kwa ajili ya upangaji, upimaji na umilikishaji. Vilevile, miliki za viwanja **248** katika Halmashauri mbalimbali nchini zimebatilishwa kwa kukiuka masharti ya umiliki na taratibu za umilikishaji upya zinafanywa na halmashauri husika. Zoezi hili ni endelevu na pale mmiliki wa shamba au kiwanja atakapobainika kukiuka masharti ya umiliki taratibu za ubatilisho zitachukuliwa. **Natoa rai kwa Halmashauri zote nchini kuhakikisha zinafuata taratibu zote za ubatilisho wa milki kabla ya kuwasilisha mapendekezo hayo Wizarani na mashamba yaliyofutiwa milki yagawiwe kwa uwazi na kwa watu wenye uhitaji mkubwa wa ardhi hususan vijana. Mpango wa kugawa mashamba hayo uwasilishwe wizarani kabla ya ugawaji kufanyika.**

Udhibiti wa Ardhi ya Vijiji

21) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara yangu iliahidi kufanya tathmini ya ukubwa wa tatizo la kuhodhi ardhi vijijini. Wizara imeanza kukusanya maoni kutoka kwenye Halmashauri mbalimbali yatakayotumika kuandaa mwongozo wa ukomo wa kumiliki ardhi nchini. Hatua hii inachukuliwa ili kuyalinda makundi mbalimbali ya jamii wakiwemo wakulima na wafugaji kumiliki ardhi kwa ajili ya shughuli za kiuchumi na kijamii. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara inakusudia kuweka ukomo wa kumiliki ardhi nchini kwa kuzingatia mapendekezo yatakayowasilishwa na Halmashauri mbalimbali. Kimsingi ukomo wa kumiliki ardhi utatofautiana kati ya Halmashauri moja na nyingine kutegemea idadi ya watu na ardhi iliyopo.

22) ***Mheshimiwa Spika,*** utaratibu wa uhawilishaji wa ardhi ya kijiji umeboreshwa kwa kuongeza kipengele kinachoelekeza kumhusisha Mkuu wa Wilaya katika mikutano ya wanakijiji inayotoa ardhi kwa wawekezaji.

Mawasiliano na Wakuu wa Wilaya yamefanyika kote nchini ili wahudhurie katika Mikutano ya vijiji inayogawa ardhi kwa lengo la kuthibitisha ushirikishwaji wa wananchi katika maombi ya ardhi kwa ajili ya uwekezaji. Katika mwaka wa fedha 2015/16 jumla ya mashamba **9** yamehawilishwa katika Halmashauri za Bagamoyo (**6)**, Kilosa **(1),** Kasulu **(1)** na Simanjiro **(1)** na taratibu za umilikishaji zinaendelea.

Hazina ya Ardhi

23) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 niliahidi kwamba Wizara yangu ingetambua maeneo ya ardhi yenye ukubwa wa ekari takriban **200,000** nchini na kuwa sehemu ya Hazina ya Ardhi kwa ajili ya uwekezaji na matumizi ya wananchi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba Halmashauri zimeelekezwa kutenga sehemu ya mashamba yaliyobatilishwa yenye ukubwa wa ekari **247,631** (**Jedwali Na. 4**) kwa ajili ya uanzishwaji wa Hazina ya Ardhi. Aidha, jumla ya mashamba **271** yamehakikiwa na kubainika kuwa ni mashamba yaliyotelekezwa. Halmashauri zenye mashamba yaliyotelekezwa

zimeelekezwa kutuma ilani za ubatilisho wa mashamba hayo. Vilevile, Halmashauri zimeelekezwa kutenga maeneo mapya yaliyopangwa na kupimwa kwa ajili ya Hazina ya Ardhi. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara yangu itaendelea kuhakiki mashamba katika maeneo mengine ya nchi kwa lengo la kuongeza hazina ya ardhi kwa ajili ya mashamba na viwanda.

Programu ya Kuwezesha Umilikishaji Ardhi Kisheria *(Land Tenure Support Program)*

24) ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuwezesha wananchi kiuchumi na kijamii, Serikali kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo wa nchi za Uingereza, Sweden na Denmark kupitia mashirika yao ya maendeleo ya DFID (Uingereza), SIDA (Sweden) na DANIDA (Denmark) imezindua Programu ya Kuwezesha Umilikishaji Ardhi mwezi Februari, 2016. Programu hiyo imeanza kutekelezwa katika Wilaya za Ulanga, Kilombero na Malinyi kwa muda wa miaka mitatu na itagharimu Dola za Marekani milioni 15.2. Baada ya mafanikio kupatikana katika wilaya hizo programu

itatekelezwa katika wilaya nyingine nchini.

25) ***Mheshimiwa Spika,*** matokeo ya Programu hii ni kuongezeka kwa kasi ya kupima na kumilikisha ardhi katika maeneo ya mradi na kutoa hati za hakimiliki ya kimila takriban **300,000** na hati miliki za ardhi **25,000** kwa muda wa miaka mitatu ambazo zitatumika kama dhamana ya kuwawezesha wakulima na wafugaji kupata mikopo. Aidha, Programu hii itaongeza usalama na uhakika katika umiliki wa ardhi; kupungua kwa migogoro ya ardhi kati ya wakulima na wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi wakiwemo wawekezaji; kuboreshwa kwa miundombinu kwa maeneo yatakayopangwa na kupimwa ikiwa ni pamoja na barabara na maeneo ya umwagiliaji na kuwepo kwa takwimu za mashamba makubwa yaliyosajiliwa na yasiyosajiliwa yenye ukubwa wa zaidi ya ekari 50.

26) ***Mheshimiwa Spika,*** katika kutekeleza programu hii katika mwaka wa fedha 2015/2016 Wizara yangu imekamilisha kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya

wilaya tatu **(3)** za mradi ambazo ni Ulanga, Kilombero na Malinyi. Aidha, taarifa za mashamba makubwa katika wilaya saba (**7**) za mkoa wa Morogoro za Morogoro, Kilombero, Ulanga, Gairo, Kilosa, Mvomero na Malinyi zimekusanywa. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara itaandaa hati za hakimiliki za kimila **50,000** katika vijiji **40** vya mradi na ujenzi wa masjala katika vijiji hivyo.

Udhibiti wa Migogoro ya Matumizi ya Ardhi

27) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu iliahidi kusimamia kwa dhati utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi suala ambalo ni mtambuka. Chanzo kikubwa cha migogoro ya matumizi ya ardhi nchini ni kasi kubwa ya ongezeko la watu na shughuli zao za kiuchumi, ikilinganishwa na ardhi iliyopo ambayo haiongezeki. Wizara yangu kwa kushirikiana na mamlaka husika inaendelea kushughulikia migogoro mbalimbali ya matumizi ya ardhi kwa kutekeleza programu na mikakati katika muda wa kati na mrefu na imeanzisha Dawati Maalum la kuratibu migogoro ya ardhi Wizarani. Aidha,

nachukua fursa hii kuzipongeza Halmashauri ambazo zimeanzisha dawati hilo na kuendelea kushughulikia migogoro ya ardhi katika maeneo yao.

28) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, migogoro **1,130** imepokelewa kutoka Halmashauri mbalimbali na pia kutoka kwa Waheshimiwa Wabunge, Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya kupitia kwa makamishna wasaidizi wa kanda. Migogoro iliyopo ni kati ya wakulima na wafugaji; migogoro ya uvamizi wa mashamba na viwanja; migogoro kati ya hifadhi na wananchi; migogoro kati ya wawekezaji na wananchi na migogoro ya fidia kati ya mamlaka mbalimbali na wananchi. Migogoro **734** imetatuliwa kwa njia ya kiutawala na iliyobaki inaendelea kushughulikiwa.

29) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau wa sekta ya ardhi imedhamiria kudhibiti migogoro ya matumizi ya ardhi kwa kutekeleza mipango na mikakati iliyopo kwa kushirikisha sekta binafsi chini ya utaratibu wa ubia kati ya Serikali na sekta

binafsi. Hadi sasa kuna kampuni binafsi 29 zilizosajiliwa kwa ajili ya kupanga miji na kampuni binafsi 58 kwa ajili ya upimaji ardhi. Wizara yangu kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji inaandaa utaratibu utakaoziwezesha kampuni hizo kushiriki katika kutekeleza programu ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi. Kipaumbele kitatolewa kwa kampuni zitakazojiunga kwa pamoja kufanikisha kazi ya upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi nchini.

30) ***Mheshimiwa Spika***, napenda kuchukua fursa hii kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge, Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya waliotoa taarifa za migogoro ya matumizi ya ardhi katika maeneo yao na kufanikisha kuandaa kitabu kinachoonesha orodha ya migogoro ambacho Waheshimiwa Wabunge wamepatiwa. Serikali inaahidi kuzifanyia kazi taarifa hizo na kutafuta ufumbuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi nchini. **Natoa wito kwa wadau wanaohusika na utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi nchini ambayo imeorodheshwa katika kitabu, kutoa ushirikiano wa karibu kutatua migogoro hiyo.**

31) ***Mheshimiwa Spika***, vilevile wizara yangu itashirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI; Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; na Wizara ya Maliasili na Utalii katika kutatua migogoro ya ardhi nchini. Programu itaandaliwa ili katika miaka mitano ijayo migogoro yote iwe imetatuliwa. Naomba Waheshimiwa Wabunge mpitie orodha hiyo na mnishauri kama kuna maeneo mapya ambayo hayamo kwenye orodha hiyo na namna bora ya kutatua migogoro hiyo kwani utatuzi wake ni jukumu letu sote.

Kitengo cha Ardhi ya Uwekezaji

32) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu imeanzisha Kitengo cha Ardhi ya Uwekezaji ambacho kitakuwa na jukumu la kuhakikisha kuwa ardhi yote iliyotolewa kwa wawekezaji inaendelezwa na inatumika kwa malengo yaliyokusudiwa. Majukumu mengine ni kuainisha mahitaji ya ardhi ya uwekezaji mkubwa kwa kushirikiana na Kituo cha Uwekezaji Tanzania na kushauri maeneo yanayohitaji wawekezaji zaidi na aina ya uwekezaji. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Kitengo kitafanya ufuatiliaji wa uwekezaji

na uendelezaji wa mashamba na viwanja na kuweka taarifa hizo kwenye kanzidata.

Usimamizi wa Masuala ya Fidia ya Ardhi

33) ***Mheshimiwa Spika***, Wizara yangu inakamilisha taratibu za kuunda Bodi ya Mfuko wa Fidia kwa mujibu wa Vifungu **Na. 173 na 179** vya Sheria ya Ardhi Na. 4 ya mwaka 1999. Bodi hiyo itasimamia shughuli zote za ulipaji wa fidia nchini kwa niaba ya Serikali ili kuondoa kero kwa wananchi ikiwemo kuchelewa kulipwa fidia, kupunjwa au kunyimwa fidia kabisa. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Serikali imetenga Shilingi **bilioni 5** kwa ajili ya kuanzisha Mfuko wa Fidia na kugharamia shughuli za Bodi.

USAJILI WA HATI NA NYARAKA ZA KISHERIA

34) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara ilikuwa na lengo la kusajili hatimiliki na nyaraka za kisheria **88,000**. Kati ya hizo, hati za kumiliki ardhi ni **38,000,** hati za kumiliki sehemu ya jengo/eneo

2,000 na nyaraka za kisheria **48,000.** Hadi Aprili, 2016 hati miliki na nyaraka za kisheria **64,819** zimesajiliwa **(*Jedwali Na. 5A, B, C na D*),** sawa na asilimia **73.7** ya lengo la mwaka. Kati ya hizo, hati miliki **25,078** na nyaraka za kisheria **24,953** zimesajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Ardhi Sura **334**. Hati za Sehemu ya Jengo **1,356** zimesajiliwa chini ya Sheria ya Umiliki wa Sehemu ya Jengo **Na. 16** ya mwaka 2008. Aidha, nyaraka **11,935** zimesajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Nyaraka Sura **117** na nyaraka **1,497** zimesajiliwa chini ya Sheria ya Usajili wa Rehani ya Mali zinazohamishika Sura **210**. Vilevile Wizara yangu inaendeleza jitihada za kuhakikisha kuwa hati miliki zinasajiliwa na kupatikana kwa haraka kwa wanaostahili kama sehemu muhimu ya uwezeshaji kiuchumi. **Natoa wito kwa wananchi ambao hawajachukua hati zao za kumiliki ardhi waangalie majina yao kwenye Tovuti ya Wizara (www.ardhi.go.tz) ili waende kuchukua hati zao ambazo zimekaa kwa muda mrefu bila kuchukuliwa.**

35) ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na maboresho ya sekta ya ardhi yanayofanyika hivi sasa, muda wa kutayarisha hati umepungua kutoka **miezi mitatu** hadi **mwezi mmoja** baada ya rasimu ya hati kupokelewa kutoka Halmashauri. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara inakusudia kusajili Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria **450,500**. Kati ya hizi, Hati za kumiliki ardhi ni **400,000,** hati za kumiliki sehemu ya jengo/eneo **2,500** na Nyaraka za Kisheria **48,000**.

TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO

36) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kuendelea kujenga mfumo unganishi wa kumbukumbu za ardhi *(Integrated Land Management Information System – ILMIS*). Matayarisho ya mfumo huu yanahusisha upigaji picha za anga, ukarabati wa jengo litakalotumika kutunza kumbukumbu na usimikaji wa mfumo. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa mkandarasi wa kupiga picha za anga amepatikana, kinachosubiriwa ni utulivu wa hali ya hewa ya anga ili kazi iweze kuanza. Vilevile ukarabati wa jengo la

kutunza kumbukumbu unatarajia kukamilika ifikapo Juni 2016. Kazi zitakazofanyika katika mwaka wa fedha 2016/17 ni ujenzi wa mfumo unganishi wa kumbukumbu za ardhi na usimikaji wake ambao utafanyika kwa awamu. Awamu ya kwanza itakuwa katika ofisi za Makao Makuu ya Wizara na katika Manispaa za Jiji la Dar es Salaam.

37) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kukamilisha usimikaji wa mfumo wa kielektroniki wa kuhifadhi kumbukumbu na kukadiria kodi ya ardhi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa hadi sasa jumla ya Halmashauri **168** kati ya **188** zimekwishawekewa mfumo na zimeunganishwa moja kwa moja kwenye mtandao wa Wizara. Idadi hii inajumuisha Halmashauri **23** zilizowekewa mfumo katika mwaka wa fedha 2015/16 na kufanyiwa mafunzo ya matumizi yake. Halmashauri **20** zilizobaki zitawekewa mfumo katika mwaka wa fedha 2016/17.

38) ***Mheshimiwa Spika,*** usimikaji wa mfumo umekwenda sambamba na ununuzi wa vifaa vya TEHAMA ili kusaidia uunganishwaji wa taarifa za Halmashauri katika kompyuta kubwa (*Server*) ya Wizara. **Natoa wito kwa watendaji wa sekta ya ardhi kuingiza taarifa sahihi na kamilifu katika mfumo. Hii itaboresha utendaji kazi na hivyo kutoa hamasa kwa wananchi wanaolipa kodi ya ardhi.**

UTHAMINI WA MALI

39) ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kutoa huduma za uthamini wa mali na kuishauri Serikali na Taasisi zake kuhusu bei za miamala ya ardhi na fidia. Katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara ilipanga kuandaa na kuidhinisha taarifa za uthamini **47,000** kati ya hizo taarifa **12,000** ni za uthamini wa nyumba na mali na taarifa **35,000** za fidia. Hadi mwezi Aprili, 2016, Wizara iliidhinisha taarifa za uthamini **22,314 (*Jedwali Na.6A na B*).** Kati ya hizo, taarifa **12,379** ni za uthamini wa fidia na taarifa **9,935** ni za uthamini wa mali kwa madhumuni mbalimbali. Taarifa hizi ni kwa ajili ya matumizi ya utozaji ada na ushuru wa

Serikali unaotokana na uthamini wa kawaida. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara inatarajia kuandaa na kuidhinisha taarifa **32,500** za uthamini wa kawaida na fidia kwa matumizi mbalimbali.

Viwango vya Thamani

40) ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kuhakikisha uwepo wa viwango sahihi vya ukadiriaji thamani ya ardhi na mazao. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara ilipanga kuhuisha viwango vya thamani ya ardhi na mazao katika mikoa ya Dar es Salaam, Morogoro, Pwani, Kigoma na Tabora. Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba kazi ya ukusanyaji taarifa za viwango vya bei ya soko la ardhi imekamilika katika mikoa yote nchini. Viwango hivyo vimefanyiwa uchambuzi na kuandaa daftari la viwango elekezi vya bei ya soko la ardhi kwa nchi nzima. Aidha, zoezi hili ni endelevu kwa vile thamani ya ardhi hubadilika kwa mujibu wa nguvu na mwenendo wa soko. Majedwali ya viwango hivyo yatatumwa kwenye Halmashauri zote nchini. **Natoa wito kwa wathamini wote nchini wazingatie viwango**

hivyo wakati wa kufanya uthamini. Wizara haitaidhinisha taarifa ya uthamini ambayo itakiuka viwango hivyo au ikiwa chini ya viwango husika.

MABARAZA YA ARDHI NA NYUMBA YA WILAYA

41) ***Mheshimiwa Spika***, Wizara yangu ina jukumu la kuanzisha na kusimamia Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya kwa lengo la kutatua migogoro ya ardhi nchini kwa mujibu wa Sheria Na. 2 ya mwaka 2002. Katika kutekeleza jukumu hilo Wizara imeunda jumla ya mabaraza **50** ambayo yamekuwa yakipokea na kutatua mashauri mbalimbali. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kushughulikia Mashauri **18,033** yaliyokuwa yamefunguliwa. Hadi Aprili, 2016 jumla ya mashauri mapya **14,342** yalifunguliwa na hivyo kuwa na jumla ya mashauri **32,375**. Kati ya hayo, mashauri **18,785** yaliamuliwa. Katika mwaka wa fedha 2016/17 mashauri **13,590** yaliyobaki na yatakayofunguliwa yataendelea kusikilizwa na kutolewa maamuzi (**Jedwali Na. 7A**).

42) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kuendelea kuboresha Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya yaliyopo kwa kuyapatia watumishi, vitendea kazi muhimu na kuanzisha mabaraza mapya katika wilaya za Kahama, Kilindi na Mbulu. Aidha, kati ya hayo mabaraza matano **(5**) ya Lushoto, Bagamoyo, Kiteto, Kasulu na Kibondo yanatarajiwa kuanza kufanya kazi hivi karibuni. Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba katika kipindi hiki Serikali imetangaza kuunda mabaraza mapya **47** kupitia Tangazo la Serikali **Na.545** la mwaka 2016. (**Jedwali Na.7B**). **Natoa wito kwa wilaya ambazo hazijatoa majengo kwa ajili ya ofisi za mabaraza kuharakisha ili mabaraza yaweze kuanzishwa katika wilaya zao.**

43) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kufanya tathmini ya miaka 12 ya Sheria ya Mahakama za Ardhi (Sura 216). Matokeo ya tathmini hii yataiwezesha Serikali kupima utendaji kazi katika Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya pamoja na vyombo vingine vya utatuzi

wa migogoro ya ardhi na kuchukua hatua stahiki za kuboresha utendaji wa Mabaraza na mfumo wa utatuzi wa migogoro kwa ujumla. Kazi ya kukusanya maoni yanayohusu utendaji wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya kutoka kwa wadau mbalimbali imeanza. Kazi hii inafanywa na timu ya mapitio ya Sera ya Taifa ya Ardhi 1995.

HUDUMA ZA UPIMAJI NA RAMANI

44) ***Mheshimiwa Spika***, Wizara yangu ina jukumu la kupima ardhi na kutayarisha ramani za msingi ambazo ni chanzo muhimu cha taarifa zinazohitajika katika kubuni na kutayarisha mipango ya maendeleo kwa sekta mbalimbali. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara imehuisha ramani ya Tanzania inayoonesha mipaka ya kiutawala ya mikoa yote. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara itaendelea kuhakiki na kuandaa ramani za mipaka ya wilaya mpya kwa mujibu wa matangazo ya Serikali.

Mipaka ya Ndani ya Nchi

45) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kukamilisha uhakiki wa mipaka ya Hifadhi ya Ngorongoro kwa kushirikiana na wadau wengine. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 kazi ya uhakiki wa sehemu ya mpaka wa Hifadhi ya Ngorongoro wenye urefu wa kilomita **87** imekamilika. Aidha, kazi ya kukamilisha uhakiki wa sehemu iliyobaki ya mpaka wenye urefu wa kilomita 83.6 inaendelea. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri nchini imepima na kuidhinisha upimaji wa mipaka ya vijiji **63** katika wilaya za Chamwino (**10**), Kalambo (**15**), Karatu (**2**), Mafia (**5**), Misenyi (**16**), Monduli (**6**), Mvomero (**8**) na Simanjiro (**1**).

Mipaka ya Kimataifa

46) ***Mheshimiwa Spika,*** tatizo la kutoimarisha mipaka ya kimataifa ya Tanzania na nchi jirani limeendelea kuleta changamoto kwa jamii zinazoishi maeneo ya mpakani. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kukamilisha upimaji wa mpaka wa kimataifa kati ya Tanzania na Burundi katika Wilaya za Kibondo

na Buhigwe mkoani Kigoma. Kazi ya kufanya uhakiki wa mpaka kati ya Tanzania na Burundi haijaanza kutokana na hali ya kisiasa nchini Burundi. Pia, Wizara yangu iliahidi kuendelea na uhakiki na uimarishaji wa mipaka kati ya Tanzania na Kenya na Tanzania na Zambia. Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba mkutano kati ya Tanzania na Kenya ulifanyika Machi, 2016 kujadili namna ya kuendelea na uimarishaji wa mpaka kati ya nchi hizo mbili na maandalizi ya kufanya kazi hii yamekamilika. Katika mwaka wa fedha 2016/17 kazi ya upigaji picha za anga katika mpaka wa Tanzania na Kenya wenye urefu wa kilomita **756** itafanyika. Aidha, majadiliano ya mipaka kati ya Tanzania na Zambia na Tanzania na Uganda yataendelea.

Upimaji wa Viwanja na Mashamba

47) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara yangu iliahidi kuidhinisha ramani za upimaji zenye viwanja **90,000** na mashamba **300.** Hadi Aprili, 2016, ramani zenye viwanja **111,837** na mashamba **577** yameidhinishwa katika mikoa mbalimbali (**Jedwali Na. 8**). Aidha, katika kutekeleza

dhana ya Tanzania yenye viwanda, viwanja **481** vimepimwa eneo la Pemba Mnazi katika eneo la Kigamboni, Mkoa wa Dar es Salaam. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara itaidhinisha ramani za upimaji zenye viwanja **200,000** na mashamba **400. Natoa rai kwa Halmashauri zote nchini kuhakikisha kwamba upimaji wote ambao haujakamilika ukamilishwe na uwasilishwe wizarani kwa ajili ya kuidhinishwa na kumilikishwa waendelezaji.**

48) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kuwa itaendelea kusimika alama za msingi za upimaji **160** katika miji **35** ya wilaya sita **(6).** Hadi mwezi Aprili, 2016 jumla ya alama za msingi **204** zimesimikwa na kupimwa katika wilaya za Nyasa (**56**), Bagamoyo (**30**), Mkuranga (**60**), Arumeru (**5**), Kisarawe (**40**) na Manispaa ya Kinondoni (**13**). Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara inatarajia kusimika alama za msingi za upimaji **200** katika miji **20** nchini.

Upimaji wa Ardhi Chini ya Maji

49) ***Mheshimiwa Spika,*** jukumu mojawapo la Wizara ni upimaji wa ardhi chini ya maji na kutayarisha ramani zinazoonesha umbile la ardhi chini ya maji na kina cha maji. Taarifa hiyo ya maumbile ya ardhi chini ya maji hutumika kuonesha njia salama kwa vyombo vya usafiri majini. Katika mwaka 2015/16 Wizara yangu iliahidi kukusanya taarifa za upimaji chini ya maji kutoka kwenye taasisi mbalimbali za Serikali na binafsi ili kuandaa kanzidata ya taarifa za umbile la ardhi chini ya maji. Kazi hii inaendelea. Aidha, kwa kushirikiana na Serikali ya India, Wizara imekusanya taarifa na kupima chini ya maji katika bandari za Dar es Salaam, Zanzibar na Pemba. Katika mwaka wa fedha 2016/17 kazi ya upimaji ardhi chini ya maji itafanyika katika bandari ya Tanga.

MIPANGOMIJI NA VIJIJI

50) ***Mheshimiwa Spika***, kazi ya kuratibu na kusimamia upangaji na uendelezaji wa miji na vijiji ni miongoni mwa majukumu ya Wizara yangu. Lengo ni kuwa na makazi

yaliyopangwa, kuhifadhi mazingira, na kutoa uhakika wa uwekezaji katika ardhi. Majukumu hayo yamekuwa yakitekelezwa kwa mujibu wa sera, sheria, kanuni na miongozo mbalimbali ya uendelezaji wa miji na vijiji nchini.

Mipango Kabambe ya Uendelezaji Miji

51) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu iliahidi kuendelea kushirikiana na Halmashauri za Manispaa za Iringa, Songea, Lindi, Shinyanga na Halmashauri ya Mji wa Geita kukamilisha uandaaji wa mipango kabambe ya uendelezaji wa miji hiyo. Pia Wizara iliahidi kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Bagamoyo na Chuo Kikuu Ardhi kuandaa mipango kabambe ya miji midogo ya Chalinze na Msata. Hadi Aprili 2016 rasimu za kwanza za mipango kabambe ya Halmashauri za Manispaa za Iringa na Shinyanga na Mji wa Bariadi zilikuwa zimekamilika. Vilevile, Wizara ilishiriki kukamilisha uandaaji wa mpango kabambe wa Manispaa ya Mtwara/Mikindani. Halmashauri za miji ya Geita na Lindi zimetangaza zabuni za kupata watalaam waelekezi wa kuandaa

mipango hiyo. Kazi ya kuandaa Mpango Kabambe wa mji mdogo wa Chalinze itafanyika baada ya mipaka ya eneo la mpango kuainishwa.

52) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri za Majiji ya Mwanza na Arusha kukamilisha mipango kabambe ya majiji hayo. Aidha, Wizara itashirikiana na Jiji la Mbeya; Manispaa za Ilemela, Moshi, Bukoba, Mpanda na Lindi na Halmashauri ya Mji wa Babati kuandaa mipango kabambe ya miji hiyo. Hadi kufikia Disemba, 2016 taratibu za kuidhinisha mipango kabambe **14** zitakuwa zimekamilika kwa mujibu wa sheria ya Mipangomiji Na. 8 ya mwaka 2007. Mipango hiyo ipo katika majiji ya Dar es Salaam, Arusha, Mwanza na Tanga; Manispaa za Iringa, Musoma, Mtwara/ Mikindani, Sumbawanga, Songea, Tabora na Singida pamoja na miji ya Bariadi, Kibaha na Korogwe (**Jedwali Na.9**). Aidha, Wizara itaendelea kupokea na kuidhinisha mipango kabambe ya miji kadri itakavyopokelewa kutoka katika Mamlaka za Upangaji. **Natoa wito kwa Halmashauri zote nchini zitenge fedha**

kuwezesha kuandaa mipango kabambe, ili kuwa na miji endelevu iliyopangwa.

Uendelezaji na Usimamizi wa Miji

53) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha wa 2015/16 Wizara, ilipendekeza kutumia dhana shirikishi katika kuboresha makazi katika eneo la Makongo Juu. Pia Wizara iliahidi kushirikiana na Halmashauri ya Mji wa Njombe kukamilisha Mpango wa Uendelezaji Upya eneo la Kati. Hadi kufikia Aprili 2016, mpango wa uendelezaji eneo la kati la mji wa Njombe umekamilika. Aidha, kazi zilizofanyika katika kuboresha eneo la Makongo Juu ni pamoja na; kutambua milki **2,403,** kuandaa mipangokina ya eneo hilo na kuandaa mpango wa upimaji. Kazi itakamilika katika mwaka wa fedha 2016/17.

54) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha wa 2015/16 Wizara imefanikiwa kutatua mgogoro kati ya mmiliki wa kiwanda cha Saruji Wazo Hill na wakazi wa Chasimba katika Manispaa ya Kinondoni. Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri ya Manispaa

ya Kinondoni, mmiliki wa kiwanda na wakazi wa eneo hilo wameweza kuandaa mpangokina wenye jumla ya viwanja **2,512** vya makazi na huduma za jamii. Kazi ya upimaji wa viwanja hivyo imeanza na hadi kufikia Aprili 2016 jumla ya viwanja 300 vimepimwa. Kazi hii inatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Juni, 2016.

55) ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia Aprili, 2016, jumla ya michoro ya mipangomiji **1,319** ilipokelewa na kukaguliwa kutoka mamlaka za upangaji. Kati ya hiyo, michoro **1,215** iliidhinishwa na **104** ilirudishwa kwenye mamlaka husika kwa ajili ya kufanyiwa marekebisho. **Natoa rai kwa Mamlaka za Upangaji kuzingatia sheria, kanuni, miongozo na weledi katika upangaji ili kuepusha migogoro ya ardhi.**

56) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17, Wizara inatarajia kupokea, kukagua na kuidhinisha jumla ya michoro ya mipangomiji **2,000** kutoka mamlaka za upangaji. Pia, Wizara inatarajia kukamilisha Mpango wa Uendelezaji Upya eneo la Kurasini

katika Jiji la Dar es Salaam. Aidha, kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji, Wizara inatarajia kutangaza vitovu vya maeneo ya miji ya pembezoni katika miji ya Arusha, Mwanza, Singida, Iringa, Tanga, Songea, Shinyanga, Musoma, Tabora na Mtwara/Mikindani. Azma hii inalenga kusogeza huduma karibu na wananchi na kupunguza msongamano katika maeneo ya kati ya miji hiyo.

57) ***Mheshimiwa Spika***, kwa kutambua umuhimu wa Serikali za mitaa katika kudhibiti na kulinda maeneo ya umma, katika kipindi cha mwaka wa fedha 2015/16, Wizara imezielekeza Halmashauri zote nchini kwa Waraka Na. 4 wa mwaka 2016 kuwa na utaratibu wa kutoa michoro ya mipangomiji kwenye ofisi za Serikali za Mitaa ili kuwawezesha viongozi na wananchi wa maeneo husika kushiriki katika usimamizi na udhibiti wa maeneo yao. Wizara imepeleka jumla ya michoro **217** katika mitaa **107** ya Jiji la Dar es Salaam kama mfano kwa Halmashauri zingine. **Natoa wito kwa Halmashauri zote nchini kutenga fedha kwa ajili ya kutoa nakala za michoro ya**

mipangomiji na kuikabidhi katika ngazi ya mitaa ili kuimarisha usimamizi na udhibiti wa uendelezaji wa miji.

Urasimishaji wa Makazi Holela Mijini

58) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji inatekeleza kwa awamu Programu ya Taifa ya Kurasimisha na Kuzuia Ujenzi Holela Mijini (2013-2023). Katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni inaendelea kurasimisha makazi/viwanja **6,000** katika Kata za Kimara na Saranga. Katika kipindi cha mwaka 2016/17, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Manispaa za Sumbawanga, Singida, Musoma, Kigoma/Ujiji, Lindi na Tabora imepanga kurasimisha makazi/viwanja **3,000** kwa kila Halmashauri. Aidha, Wizara itaendelea kuratibu utekelezaji wa Programu hiyo ili kuhakikisha kila mamlaka ya upangaji inadhibiti ujenzi holela na kutoa fursa kwa maeneo hayo kupatiwa huduma za kijamii.

Upangaji wa Makazi ya Vijiji

59) ***Mheshimiwa Spika,*** mojawapo ya jukumu la Wizara yangu ni kuratibu na kusimamia upangaji wa makazi ya vijiji ambayo yamekuwa yakiendelezwa bila mipango ya kina tangu enzi ya vijiji vya Ujamaa. Baadhi ya makazi hayo yanakua kwa kasi hadi kufikia kiwango cha miji midogo. Ili kuratibu upangaji wa makazi, Wizara imekuwa ikitumia mwongozo wa kutayarisha mipangokina ya makazi ya vijiji wa mwaka 2011. Hadi Aprili 2016, Wizara imeshiriki katika utayarishaji wa mipangokina ya makazi katika vijiji **31** vya mfano katika wilaya saba (**Jedwali Na.10)**. Aidha, vijiji viwili kutoka wilaya za Namtumbo, Manyoni, Urambo na Babati vimefanyiwa tathmini ya utekelezaji wa mipangokina.

60) ***Mheshimiwa Spika***, upangaji wa makazi ya vijiji 31 ni sehemu ndogo ya mahitaji ya jumla ya vijiji 12,545 vilivyopo nchini. Juhudi kubwa bado zinahitajika ili kutekeleza azma hiyo. Wizara kwa kushirikiana na Wakala wa Nishati Vijijini, MKURABITA, Tume ya Taifa ya

Mipango ya Matumizi ya Ardhi na TAMISEMI imeandaa Rasimu ya kwanza ya Programu ya miaka mitano (2016-2021) ya kupanga makazi ya vijiji. Katika mwaka wa fedha wa 2016/17, Wizara kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji inakusudia kuandaa mipangokina ya mfano ya makazi ya vijiji 16 kwenye kanda nne ambazo ni Kanda ya Kusini (2), Nyanda za Juu Kusini (4), Kanda ya Magharibi (4) na Kanda ya Ziwa (6). Lengo la mipangokina ya mfano ni kutoa elimu kwa mamlaka za upangaji kutumia mifano hiyo ili kuharakisha upangaji wa makazi ya vijiji katika maeneo yao.

Utengaji wa Maeneo ya Ujenzi wa Viwanda na Biashara

61) ***Mheshimiwa Spika***, katika kutekeleza dhamira ya Serikali ya Awamu ya Tano ya agenda ya uchumi wa nchi kutegemea viwanda, Wizara imetoa maelekezo kwa Mamlaka za Upangaji kutenga maeneo ya viwanda katika maeneo yao wakati wa utayarishaji mipango kabambe ya miji na mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji. Aidha, kwa Jiji la Dar es Salaam jumla ya viwanja **481** vimepangwa na kupimwa kwa ajili ya matumizi ya viwanda katika eneo la

Pembamnazi. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na mamlaka za upangaji imeainisha ekari **64,030** kwenye maeneo ya Mipango Kabambe ya Miji kwa ajili ya ujenzi wa viwanda (**Jedwali Na. 11**). **Natoa rai kwa Mamlaka za Upangaji kuzingatia utengaji wa maeneo ya Viwanda na Biashara yakiwemo maeneo ya biashara ndogondogo katika uandaaji wa mipango mipya ya uendelezaji wa miji. Wizara yangu haitaidhinisha mchoro ambao haukuzingatia maelekezo hayo.**

Uendelezaji wa Mji Mpya wa Kigamboni

62) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha wa 2015/16 Wizara iliahidi kuendelea na kazi za kuandaa mipangokina ya Mji Mpya wa Kigamboni kwa kuzingatia dhana shirikishi, kuainisha maeneo ya matumizi mbalimbali ya ardhi; kuthamini, kulipa fidia, kupima maeneo ya miundombinu na huduma za kijamii. Hadi Aprili, 2016 Wizara imepitia upya Mpango Kabambe wa Mji Mpya wa Kigamboni; kuainisha eneo la barabara kuu zenye urefu wa kilomita **71** ili kuwezesha zoezi la uthamini wa fidia na kuandaa mipangokina kwa matumizi ya viwanda eneo la Vijibweni.

63) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha wa 2016/17, Wizara itaendelea na uandaaji wa mipangokina ya matumizi ya ardhi katika eneo lote la mpango, kuainisha na kupima maeneo ya miundombinu na huduma za umma, kufanya uthamini na kulipa fidia, kukamilisha mpango mkakati wa Mamlaka ya Upangaji na Uendelezaji wa Mji Mpya wa Kigamboni (KDA) wa miaka mitano (2016/17-2020/21) na kuendelea kuutangaza Mpango Kabambe wa Mji Mpya wa Kigamboni ndani na nje ya nchi ili kuwavutia wawekezaji zaidi. Wizara itaanza kutoa hatimilki na KDA itatoa vibali vya ujenzi kwa wamiliki watakaokuwa tayari kutekeleza mpango huo.

64) ***Mheshimiwa Spika***, kuanza kutumika kwa daraja la Nyerere kunatoa fursa kubwa kwa eneo la Kigamboni kwa uwekezaji wa kisasa wa miradi ya viwanda, biashara, utalii na makazi ya watu. Ili kuitumia fursa hiyo kwa ufanisi na kwa manufaa ya wananchi wa Kigamboni, Wizara kupitia KDA itaishirikisha sekta binafsi katika uendelezaji wa mji mpya wa Kigamboni kwa kutumia dhana ya ubia kati ya Serikali na sekta binafsi katika ulipaji wa fidia na ujenzi wa miundombinu ya kiuchumi na kijamii.

TUME YA TAIFA YA MIPANGO YA MATUMIZI YA ARDHI

65) ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuiwezesha Tume kufanya kazi kwa ufanisi zaidi, katika mwaka wa fedha 2016/17 Serikali imeipa Tume Fungu (*Vote*) Na. **03**. Hivyo, bajeti ya mwaka wa fedha 2016/17 imeandaliwa kwa kuzingatia mgawanyo huo.

Mpango wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi (2013 - 2033)

66) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara yangu iliahidi kuendelea kutekeleza Mpango wa Taifa wa Matumizi ya ardhi (2013 – 2033), kwa kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya wilaya na vijiji hususan katika ukanda wa SAGCOT. Aidha Wizara yangu iliahidi kuchapisha na kusambaza Mpango wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi, kutoa elimu kwa wadau na kuanza utekelezaji wa mpango wa matumizi ya ardhi katika ukanda wa Reli ya Uhuru. Napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa hadi kufikia Aprili 2016, mpango huo umesambazwa, elimu imetolewa kwa wadau na utekelezaji wake unaendelea.

67) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara iliahidi kuchapisha na kusambaza kwa wadau Kanuni za Sheria ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya mwaka 2007, tafsiri ya Mwongozo wa Upangaji na Usimamizi Shirikishi wa Matumizi ya Ardhi Vijijini. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba Sheria ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi Na. 6 ya mwaka 2007 na tafsiri yake ya kiswahili, Mpango wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi (2013-2033), Kanuni za Sheria ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya mwaka 2007, Mwongozo wa Upangaji na Usimamizi Shirikishi wa Matumizi ya Ardhi Vijijini vimechapishwa na kusambazwa kwa wadau.

68) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliahidi kujenga uwezo na kuwezesha Halmashauri za Wilaya katika maeneo mbalimbali nchini kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **200.** Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara yangu imezijengea uwezo wilaya **14** kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji.

Hadi Aprili 2016 mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **63** iliandaliwa **(Jedwali Na.12).** Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara itaandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya wilaya 5 na vijiji 1500 kwa kushirikiana na wadau mbalimbali. **Natoa rai kwa Halmashauri za Wilaya kutenga fedha kwa ajili ya kupanga na kutekeleza mipango ya matumizi ya ardhi. Pia ugawaji ardhi kwa shughuli mbalimbali za uwekezaji utanguliwe na uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi kwa eneo husika ili kuleta usalama wa milki za ardhi.**

MAENDELEO YA SEKTA YA NYUMBA

69) ***Mheshimiwa Spika,*** jukumu la Wizara yangu ni kuwezesha uendelezaji wa sekta ya nyumba kwa kutunga sera, sheria, kanuni na miongozo. Lengo ni kuweka mazingira wezeshi yatakayoipa agenda ya nyumba msukumo unaohitajika kwa kuweka mifumo bora ya upatikanaji wa mitaji, mikopo na miundombinu muhimu. Sekta hii huchangia upatikanaji wa ajira, kupunguza umaskini na kuchangia mapato ya Serikali.

70) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu iliahidi kuandaa mapendekezo ya Sheria ya Usimamizi na Uendelezaji Milki (*Real Estate Development)*. Mapendekezo hayo yakiridhiwa kuwa sheria na Bunge lako Tukufu itasaidia kusimamia uwekezaji katika milki, kusimamia haki za wapangaji, kuongeza mapato ya Serikali, kudhibiti ubora wa majengo na huduma zake. Wizara inaendelea na maandalizi ya rasimu ya mapendekezo ya Sheria hiyo ili ifikishwe Bungeni mwaka wa fedha 2016/17.

71) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu inaendelea kukusanya taarifa za waendelezaji milki na kuingizwa katika kanzidata ya uendelezaji milki. Hadi Aprili 2016 taarifa za waendelezaji milki **110** zimekusanywa. **Natoa wito kwa waendelezaji milki wote nchini kutoa ushirikiano katika zoezi hili la kukusanya taarifa na takwimu hizo ili kukamilisha kanzidata ya uendelezaji milki nchini.**

72) ***Mheshimiwa Spika,*** ili kutimiza azma ya Serikali ya kuweka mazingira ya kuwezesha watumishi wake kujenga na kununua nyumba, Wizara yangu imeendelea kuratibu shughuli za Bodi ya Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali. Hadi Aprili, 2016, watumishi **210** waliidhinishiwa mikopo yenye thamani ya Shilingi **bilioni 2.3**. Aidha, Wizara yangu imekamilisha uhakiki wa maombi mapya **191** ya watumishi walioomba mkopo wa nyumba. Kati yao watumishi **181** wamekidhi vigezo vya kupatiwa mkopo kutoka mfuko huo na ni matarajio kuwa maombi hayo yataidhinishwa kabla ya Juni 2016.

73) ***Mheshimiwa Spika***, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa *Watumishi Housing Company* imeanza kujenga nyumba za kuuza katika Mikoa ya Morogoro eneo la Mkundi (**70**), Dar es Salaam eneo la Kigamboni (**360**), Bunju B (**201**), Magomeni eneo la Usalama (**104**), Pwani eneo la Mailimoja (**40**), Tanga eneo la Pongwe (**40**) na katika Jiji la Mwanza (**59**). Kati ya nyumba hizo, nyumba **250** zimenunuliwa na watumishi wa umma wa kada mbalimbali. Watumishi wa umma wanaotaka kununua

nyumba hizo sasa wanaweza kupata mikopo yenye masharti nafuu kupitia benki za Azania, CRDB, NMB, BoA na Exim zilizoingia makubaliano na *Watumishi Housing Company*.

74) ***Mheshimiwa Spika,*** mikopo ya nyumba inayotolewa na *Tanzania Mortgage Refinancing Company* (TMRC) inazidi kuimarika kutokana na idadi ya benki washirika zinazotoa mikopo kuongezeka kutoka benki **20** mwaka 2014/15 hadi sasa kufikia benki **27.** Thamani ya mikopo ya nyumba iliyotolewa na benki hizo ni Shilingi **bilioni 374.5** na mtaji wake kuongezeka kutoka Dola za kimarekani **milioni 40** hadi **milioni 100** kufikia Aprili, 2016. Pamoja na kuongezeka kwa mtaji na idadi ya benki zinazotoa mikopo ya nyumba, bado kuna changamoto ikiwemo uwezo mdogo wa wananchi kukopa na riba kubwa inayotolewa na benki washirika.

75) ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Mfuko wa Mikopo Midogo Midogo ya Nyumba (*Housing Microfinance*) unaoratibiwa na Benki Kuu ya Tanzania umeanza utekelezaji baada ya

kupatiwa mtaji wa nyongeza kufikia Dola za kimarekani **milioni 18** mwaka 2015**.** Benki ya Wananchi wa Dar es Salaam (DCB) imepatiwa mtaji wa Shilingi **bilioni 5** kwa ajili ya kutoa mikopo midogo midogo yenye masharti nafuu. **Natoa rai kwa mabenki kuanzisha huduma za mikopo ya nyumba za gharama nafuu kwa vikundi (housing microfinancing) ili wananchi waweze kupata mikopo ya ujenzi wa nyumba. Aidha, natoa rai kwa Waheshimiwa Wabunge kuanzisha ushirika wa ujenzi wa nyumba ili waweze kunufaika na huduma hii.**

Ushirikiano na Mashirika ya Makazi Duniani

76) **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu kwa kushirikiana na Wadau wa maendeleo ya makazi nchini ilikamilisha maandalizi ya Taarifa ya Hali ya Miji ya Tanzania na kuiwasilisha katika Shirika la Umoja wa Mataifa linalosimamia Makazi Duniani (*UN HABITAT*). Taarifa hiyo inaonesha tathmini ya utekelezaji wa maazimio mbalimbali yanayotolewa na Umoja wa Mataifa

kuhusu maendeleo ya makazi duniani. Taarifa ya nchi yetu imeunganishwa na taarifa za nchi nyingine za Afrika katika Mkutano uliofanyika Abuja, Nigeria mwezi Februari, 2016 kwa lengo la kuweka mapendekezo na msimamo wa pamoja wa nchi za Afrika utakaowasilishwa katika Mkutano Mkuu wa Tatu wa Makazi Duniani (*Habitat III*) utakaofanyika Quito, Ecuador, mwezi Oktoba, 2016. Mkutano huo utaweka Ajenda Mpya ya Makazi Duniani ambayo itatekelezwa na nchi zote wanachama wa Umoja wa Mataifa katika kipindi kingine cha miaka 20 ijayo.

WAKALA WA TAIFA WA UTAFITI WA NYUMBA NA VIFAA VYA UJENZI

77) ***Mheshimiwa Spika,*** Wakala wa Taifa wa Utafiti wa Nyumba na Vifaa vya Ujenzi una majukumu ya kutafiti, kukuza teknolojia asilia ya vifaa vya ujenzi, kuhamasisha na kusambaza matokeo ya utafiti na utaalamu wa ujenzi wa nyumba bora za gharama nafuu nchini. Matokeo ya tafiti hizi husaidia upatikanaji wa vifaa vya ujenzi vya gharama nafuu kwa wananchi wengi, hivyo kuwezesha kuboresha

nyumba zinazojengwa na watanzania hususan wale wa kipato cha chini na cha kati.

78) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16, Wakala uliendelea kufanya utafiti na kubuni mbinu za kujenga nyumba kwa gharama nafuu kwa kutumia malighafi zilizoboreshwa kitaalam na zinazopatikana karibu na maeneo ya wananchi hapa nchini. Tafiti zilizofanywa na Wakala ni pamoja na uboreshaji wa udongo kwa ajili ya ujenzi wa msingi, kuta na jamvi. Pia, utafiti huu unahusisha uainishaji na uboreshaji wa aina mbalimbali za udongo ili kupunguza gharama za ujenzi.

79) ***Mheshimiwa Spika***, utafiti mwingine uliofanywa na Wakala katika mwaka 2015/16 ulihusu kuboresha vigae mkonge na kofia zake. Matokeo ya utafiti huo yameshaanza kusambazwa kwa wananchi kupitia semina mbalimbali na mafunzo kwa vitendo katika wilaya za Kahama, Morogoro vijijini, Kilombero na Kinondoni.

80) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2015/16 Wakala ulitengeneza mashine **80** za kufyatulia tofali za kufungamana. Kati ya mashine hizo, mashine **46** ziliuzwa kwa vikundi **12** vya ujenzi. Vilevile Wakala ulitoa mafunzo ya ujenzi kwa vikundi sita (**6**) vyenye vijana **104** katika wilaya za Kahama (Bulyanhulu Goldmine-**18,** Buzwagi Goldmine-**45**); Morogoro (*Kilombero Plantations*-**11**) na Kinondoni (Mbezi Msakuzi-**30**).

81) ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2016/17 Wakala utaendelea kufanya tafiti mbalimbali za kuendeleza teknolojia rahisi za ujenzi wa gharama nafuu. Tafiti hizi ni pamoja na: utafiti wa vigae vya mfinyanzi vya kuchoma na matofali ya kuchoma ya kufungamana ambayo uchomaji wake utatumia pumba na mabaki ya makaa ya mawe; utafiti juu ya ujenzi wa sakafu la ghorofa za gharama nafuu kwa kutumia zege lisilo na vyuma; utafiti wa kuboresha ujenzi wa nyumba za udongo pamoja na nyumba za tofali za udongo kwa kutumia teknolojia ya *adobe;* na utafiti wa matumizi ya nishati katika ujenzi wa nyumba.

82) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wakala uliahidi kuhamasisha na kueneza teknolojia ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika Wilaya za Wanging'ombe, Bukombe, Nkasi na Nanyumbu. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Wakala kwa kushirikiana na Shirika la Nyumba la Taifa ilihamasisha na kueneza teknolojia hiyo katika Wilaya hizo. Aidha, kwa mwaka wa fedha 2016/17 Wakala utaendelea kuhamasisha na kueneza teknolojia ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu kwa kuendesha semina na mafunzo ya vitendo katika wilaya nne (**4**). Pia, Wakala utaendelea kujitangaza ili kusambaza huduma kwa wananchi kwa kushiriki katika maonesho mbalimbali ya kitaifa. **Natoa rai kwa Waheshimiwa Wabunge kuanzisha vikundi vya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu ambavyo vitapata mafunzo kutoka kwa wakala.**

SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA

83) ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuliwezesha Shirika la Nyumba la Taifa kujenga nyumba

nyingi zaidi, katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara yangu iliendelea kuzihamasisha Halmashauri za Miji na Wilaya kulipatia Shirika ardhi ili liweze kujenga nyumba za gharama nafuu. Aidha, Wizara iliendelea kuzihimiza benki na taasisi za fedha kutoa mikopo nafuu ya kununua au kujenga nyumba kwa wananchi. Hadi sasa jumla ya benki na taasisi za fedha **16** zinatoa mikopo kwa wananchi ya kununua nyumba zinazojengwa na Shirika la Nyumba la Taifa.

84) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Shirika liliweka lengo la kukamilisha miradi na kuanza mingine mipya na kufanya miradi inayotekelezwa kuwa **73**. Hadi Aprili, 2016, Shirika liliendelea na utekelezaji wa miradi **64** yenye jumla ya nyumba **4,990 (Jedwali Na. 13A).** Miradi hii, ililiwezesha Shirika kuifikia mikoa **24** kwa kujenga nyumba za makazi za gharama nafuu **1,841**, nyumba za makazi za gharama ya kati na juu **2,823** na nyumba za biashara **326**. Kati ya nyumba hizi, jumla ya nyumba **770** zilikamilika. Katika mwaka wa fedha 2016/17,

Shirika litakamilisha miradi iliyopangwa na kuweka mkazo zaidi ujenzi wa nyumba za gharama nafuu.

Ardhi kwa Ajili ya Ujenzi wa Nyumba

85) ***Mheshimiwa Spika,*** Shirika liliendelea na uendelezaji wa ardhi iliyonunua mikoa mbalimbali yenye ukubwa wa ekari **4,642.86** (**Jedwali Na.13B).** Katika mwaka 2015/16, Shirika limeendelea kushirikiana na Halmashauri za Miji na Wilaya nchini kupata ardhi ya gharama nafuu yenye ukubwa wa ekari **2,627.5** iliyoko kwenye Halmashauri za Miji na Wilaya mbalimbali kwa ajili ya ujenzi wa nyumba. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Shirika litaendelea kuwasiliana na Halmashauri na wadau mbalimbali ili kuweka miundombinu katika ardhi iliyopatikana kwa ajili ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu. **Hivyo, natoa rai kwa Halmashauri nchini kutenga ardhi na kuweka miundombinu muhimu ili kuliwezesha Shirika kujenga nyumba za gharama nafuu kwa wananchi wengi zaidi.**

Uuzaji wa Nyumba

86) ***Mheshimiwa Spika,*** hadi Aprili, 2016, Shirika liliweza kuuza nyumba **1,483** katika miradi yake kati ya nyumba **4,990** zilizojengwa. Kutokana na mauzo hayo, Shirika lilipata kiasi cha Shilingi **bilioni 133.82.** Katika mwaka wa fedha 2016/17, Shirika litaongeza juhudi katika kukusanya fedha za mauzo ya nyumba ili kufikia lengo lake na kuliwezesha kujenga nyumba nyingine hususan zile za gharama nafuu. Aidha, Shirika litaendelea na juhudi za kuwahamasisha wananchi kununua nyumba zinazojengwa kwa kutumia fursa ya mikopo inayotolewa na benki washirika ambazo zimeingia makubaliano na Shirika ya kutoa mikopo ya ununuzi wa nyumba zake.

Uendelezaji wa Vitovu vya Miji

87) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16, Shirika lilipanga kujenga katika maeneo ya Kawe katika mkoa wa Dar es Salaam, Burka/Matevesi na Usa River katika mkoa wa Arusha na kuanza ujenzi katika maeneo ya Luguruni (Kwembe) na Uvumba

(Kigamboni) kama vitovu vya miji. Hadi Aprili, 2016, Shirika lilikamilisha mpangokina wa kitovu cha mji wa Kawe na ujenzi wa nyumba zipatazo **700** unaendelea. Aidha, Shirika limekamilisha uandaaji wa mipangokina ya kuendeleza maeneo ya Burka/Matevesi - Arusha **(ekari 579.2),** Usa River - Arusha **(ekari 296)** na Uvumba, Kigamboni – Dar es Salaam **(ekari 202).** Uendelezaji katika eneo la Burka/Matevesi umeanza, nyumba ya mfano inajengwa katika eneo la Usa River ambapo kazi ya uuzaji wa viwanja katika eneo hilo itafanyika baada ya Shirika kulipanga kama Mwendelezaji Mkuu wa Milki. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Shirika litaendelea na ujenzi wa nyumba 300 za gharama nafuu katika eneo la Luguruni, kukamilisha ujenzi katika eneo la Kawe na kuendelea kusimamia uendelezaji wa maeneo ya Usa River na Burka/Matevesi.

Mapato ya Shirika

88) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Shirika lilitarajia kuingiza mapato yatokanayo na kodi za pango la nyumba zake kiasi cha Shilingi **bilioni 82.16 (Jedwali**

Na. 13C) na kuendelea kuchangia mapato ya Serikali kwa kulipa kodi mbalimbali. Hadi Aprili, 2016, makusanyo ya kodi ya pango yalifikia Shilingi **bilioni 75.96** sawa na **asilimia 92.45** ya lengo la kipindi hicho. Makusanyo hayo, yaliliwezesha Shirika kuchangia mapato ya Serikali kwa kiasi cha Shilingi **bilioni 17.88 (Jedwali Na.13D)** kupitia kodi mbalimbali**.** Katika mwaka wa fedha 2016/17 Shirika litaendelea kutumia sehemu ya mapato ya kodi kuboresha huduma zake kwa wapangaji.

Matengenezo ya Nyumba na Majengo

89) ***Mheshimiwa Spika,*** Shirika limekuwa likirekebisha viwango vya kodi ya pango la nyumba ambavyo vilikuwa chini ili liweze kumudu gharama za utunzaji wa nyumba hizo. Katika mwaka wa fedha 2015/16, Shirika lilitenga Shilingi **bilioni 10.0** kwa ajili ya matengenezo makubwa ya nyumba. Hadi Aprili, 2016, Shirika limetumia Shilingi **bilioni 6.8** kwa ajili ya matengenezo ya nyumba **2,900**. Katika mwaka wa fedha 2016/17, Shirika limetenga Shilingi **bilioni 9.4** kwa ajili

ya matengenezo na ukarabati wa nyumba na majengo yake.

Huduma kwa Jamii

90) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/16, Shirika liliendelea kutoa huduma kwa jamii iliyolenga kuwawezesha vijana kiuchumi. Katika kusaidia ajira kwa vijana, Shirika lilitoa mashine nne (4) za kufyatua matofali na mtaji wa Shilingi 500,000/= kwa kila Halmashauri kwa Halmashauri za Wilaya 168 na kuwezesha ajira zipatazo 6,720. Msaada huu umeligharimu Shirika jumla ya Shilingi **milioni 731** ambazo zilihusisha ununuzi wa mashine, mafunzo kwa vijana na mtaji. Katika mwaka 2016/17, Wizara yangu itaendelea kuhimiza Shirika kukamilisha kazi ya uhakiki wa vikundi vya vijana na kuzipatia Halmashauri mpya msaada wa mashine hizi.

HUDUMA ZA KISHERIA

91) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu imeendelea kutoa huduma za kisheria katika masuala mbalimbali yanayohusu sekta ya

ardhi ikiwa ni pamoja na kuandaa utetezi wa mashauri mbalimbali yanayohusu Wizara, kuhuisha sheria na kupitia mikataba ya kitaifa na kimataifa inayohusisha sekta ya ardhi. Kazi hizi zinafanywa kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

92) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/16 Serikali imekamilisha mapendekezo ya Rasimu ya Sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini na taratibu zinakamilishwa za kuwasilisha muswada Bungeni. Aidha, Wizara iliandaa Kanuni za Sheria mbalimbali zinazosimamiwa na Wizara ikiwa ni pamoja na Kanuni za Sheria ya Mahakama ya Ardhi zinazosimamia maadili ya utendaji kazi wa Wenyeviti wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya. Vilevile, Wizara yangu kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali imetangaza maeneo ya mipango kabambe katika Gazeti la Serikali kwa Mji Mpya Kigamboni (**GN. Na. 258** ya 17/07/2015); Halmashauri ya Mji wa Njombe (**GN. Na.474** ya 23/10/2015) na Jiji la Mwanza (**GN.Na. 107** ya 25/03/2016).

93) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali imetangaza tarehe 22 Aprili, 2016 maeneo yafuatayo kuwa ya mipango:- *Jakaya Kikwete International Tourist Planning Area* **(GN. Na. 126)**; *Scheme of Regularisation - Kidatu 'A' Area Ipuli Ward na Kidatu 'B' Area, Mtendeni Ward Tabora Municipality* **(GN. Na. 138)**; *Scheme of Regularisation - Mbalizi Area* **(GN. Na. 130)**; *Mbambabay Township Planning Area* **(GN. Na. 137)**; *Mkuranga [part of] Planning Area* **(GN. Na. 125)**; *Singida Planning Area* **(GN. Na. 136);** *Mbande Planning Area* **(GN. Na. 123);** *Simiyu Airport Planning Area* **(GN. Na. 133);** *Mara Region Airport Planning Area* **(GN. Na.135)**; *Matema Planning Area* **(GN. Na. 132)**; *Kyaka - Banuzi Planning Area* **(GN. Na. 128)**; *Mutukula Planning Area* **(GN. Na. 129)**; *Mbeya City Council - Master Plan* **(GN. Na. 124)** na *Arusha Urban Planning Area* iko katika hatua za mwisho za uhakiki.

94) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara yangu itaendelea na uandaaji wa mapendekezo ya Sheria ya Utwaaji

wa Ardhi na Fidia; Sheria ya Mawakala wa Milki; Sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini; Sheria ya Usimamizi wa Uendelezaji Milki *(Real Estate Development)* na uhuishaji wa Muundo wa Chuo cha Ardhi Tabora na Morogoro. Pia Wizara itahuisha Sheria ya Ardhi Na 4, Sheria ya Ardhi ya Vijiji Na. 5 za mwaka 1999 na Sheria ya Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Na. 2 ya mwaka 2002.

MAPITIO YA SERA

95) ***Mheshimiwa Spika,*** Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 imedumu zaidi ya miaka 20 tangu kutungwa kwake na inalenga katika kuweka mfumo thabiti unaofafanua suala la umiliki wa ardhi na kuwezesha usimamizi bora na mgawanyo sahihi wa rasilimali ardhi mijini na vijijini. Hata hivyo, katika vipindi tofauti wadau wa sekta ya ardhi waliona kuna umuhimu wa kufanya mapitio ya sera hiyo ili kwenda na wakati. Katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara ilifanya uchambuzi wa sera hiyo na kujiridhisha kuwa kuna umuhimu wa kuifanyia mapitio. Zoezi la mapitio limeanza mwezi Machi 2016 kwa kushirikiana na

wataalam washauri kutoka Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Chuo Kikuu Ardhi pamoja na taasisi zingine za umma. Mikutano ya kukusanya maoni ya wadau wa sekta ya ardhi imefanyika kupitia kanda nane (**8**) za Wizara. **Natoa rai kwa Watanzania wote wakiwemo Waheshimiwa Wabunge kutoa maoni yenu kupitia dodoso linalopatikana Makao Makuu ya Wizara (Kituo cha Huduma kwa Mteja), Ofisi za Kanda za Ardhi, Halmashauri zote na pia katika tovuti ya Wizara (www.*ardhi.go.tz)* kabla ya tarehe 30 Juni, 2016.**

96) ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na ukuaji wa kasi wa sekta ya nyumba nchini, Wizara yangu imemteua mtaalamu mwelekezi kufanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 ili kuihuisha na kupata Sera mpya ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi. Aidha, matokeo ya mapitio hayo yatawezesha kukamilisha Rasimu ya Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Nyumba ambayo itaelekeza namna bora ya kusimamia sekta ya nyumba na kuongeza tija na ustawi wa wananchi na taifa kwa ujumla.

MAWASILIANO SERIKALINI

97) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara yangu iliahidi kuendelea kuelimisha umma kuhusu sera, sheria, kanuni na taratibu zinazosimamia sekta ya ardhi kwa kuratibu mawasiliano. Katika kutekeleza ahadi hii, Wizara iliandaa vipindi thelathini na tatu (**33**) vya televisheni na vipindi kumi (**10**) vya redio. Aidha, taarifa mbalimbali kwa umma zilitolewa kwa njia mbalimbali ikiwemo Tovuti ya Wizara, vyombo vya habari, mitandao ya kijamii, matangazo, mahojiano na mikutano kati ya Wizara na wanahabari. Vilevile, machapisho mbalimbali yaliandaliwa. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara yangu itaendelea kuelimisha umma kuhusu sera, sheria, kanuni na taratibu zinazosimamia sekta ya ardhi.

HUDUMA ZA UTAWALA NA RASILIMALI WATU

98) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu imeendelea kuboresha utoaji wa huduma kwa ufanisi kupitia mifumo ya utendaji kazi na usimamizi wa rasilimali watu. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara imeendelea kuwajengea

uwezo watumishi, kuboresha mazingira ya ofisi, kutoa stahili kwa watumishi zinazoendana na masharti ya ajira zao na kuimarisha utawala bora kwa watumishi kuzingatia maadili katika utendaji kazi na kuwajali wateja kwa kutoa huduma bora kwa wakati.

99) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 Wizara yangu imeendelea kuboresha huduma katika Kituo cha Huduma kwa Mteja. Kupitia kituo hiki huduma zimeboreshwa kwa kuwa na mpangilio mzuri wa kazi ambao umeleta uwazi na kuzuia mianya ya rushwa. Wateja wapatao **420** wanahudumiwa kwa siku katika kituo hiki. Huduma hii imepunguza kero na malalamiko ya wananchi ya kufuatilia huduma kwa muda mrefu. Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara yangu itaendelea kuboresha utoaji wa huduma kwa kuweka mifumo bora zaidi ya utendaji kazi na mazingira bora ya ofisi kwa lengo la kuleta ufanisi katika kazi.

100) ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kutambua matumizi sahihi ya rasilimali watu katika

kufikia malengo yaliyopangwa, Wizara yangu imeendelea kuwawezesha watumishi kuhudhuria mafunzo ya aina mbalimbali kwa ajili ya kuwajengea uwezo ili waweze kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi zaidi. Katika mwaka 2015/16 jumla ya watumishi **86** walihudhuria mafunzo ya muda mrefu na mfupi ndani na nje ya nchi, watumishi **45** wa taaluma mbalimbali waliajiriwa, watumishi saba (**7**) walibadilishwa kazi baada ya kupata sifa na watumishi **21** walithibitishwa katika vyeo vyao. Aidha, watumishi **195** walipandishwa vyeo na tisa (**9**) waliteuliwa kushika nyadhifa mbalimbali za uongozi. Katika mwaka 2016/17 Wizara inatarajia kuwapatia mafunzo watumishi **150** wa kada mbalimbali.

101) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara yangu imeendelea kuwahamasisha watumishi kupima afya zao ili waweze kujihadhari na janga la UKIMWI. Watumishi waliojitambulisha kuwa wanaishi na virusi vya ukimwi wameendelea kupatiwa huduma na msaada wa fedha kwa ajili ya dawa na lishe kwa lengo la kuimarisha afya zao ili waweze kutekeleza majukumu yao

kwa ufanisi. Katika mwaka 2016/17 Wizara yangu itaendelea kuhamasisha upimaji wa afya na kuendelea kutoa huduma stahiki.

Vyuo vya Ardhi

102) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ina vyuo viwili vya ardhi vilivyopo Morogoro na Tabora. Vyuo hivi vinatoa mafunzo ya Cheti na Stashahada katika fani za Upimaji Ardhi, Urasimu Ramani, Ubunifu na Uchapishaji pamoja na Usimamizi wa Ardhi, Uthamini na Usajili. Wahitimu katika fani hizo ndio wanaofanya kazi za uandani zinazohusu sekta ya ardhi katika Halmashauri zote nchini. Katika mwaka wa fedha 2015/16 Chuo cha Ardhi Tabora kimeanzisha mafunzo ya Stashahada katika fani ya Ubunifu na Uchapishaji na Chuo cha Ardhi Morogoro kinatarajia kuanzisha kozi ya Mipango Miji ambayo itawapa wanachuo ujuzi zaidi na sifa ya kujiunga na Vyuo Vikuu ndani na nje ya nchi. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Wizara inaendelea kuviimarisha vyuo hivi kwa kuvinunulia vifaa na mitambo ya kufundishia na kujifunzia kwa vitendo ili kuwawezesha wanachuo kupata ujuzi unaokidhi viwango katika taaluma zao.

103) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2015/16 idadi ya wahitimu katika vyuo vya ardhi vya Morogoro na Tabora ilikuwa ni **495** kati yao wahitimu **196** ni wa Chuo cha Ardhi Morogoro na wahitimu **299** ni wa Chuo cha Ardhi Tabora **(Jedwali Na.14).** Katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara itaendelea kuviimarisha vyuo hivi ili viweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo na kutoa wahitimu wenye ujuzi unaokidhi mahitaji na ushindani katika soko la ajira. Lengo ni kupata wataalam wengi ili waweze kutoa huduma za ardhi katika ngazi mbalimbali.

C. CHANGAMOTO ZINAZOIKABILI SEKTA YA ARDHI NA MIKAKATI

104) ***Mheshimiwa Spika,*** licha ya juhudi zilizotekelezwa na Wizara katika mwaka wa fedha 2015/16, Wizara inakabiliwa na changamoto zifuatazo:-

(i) Uratibu wa utekelezaji wa kazi za sekta ya ardhi inayosimamiwa na mamlaka zaidi ya moja na hivyo, kupelekea kuibuka kwa migogoro baina ya watumiaji ardhi;

(ii) Uhaba wa wataalam na vitendea kazi vinavyohitajika ili kukidhi utoaji wa huduma katika sekta ya ardhi;

(iii) Kasi ya ongezeko la idadi ya watu na mifugo ikilinganishwa na upatikanaji wa ardhi iliyopangwa na kupimwa;

(iv) Ucheleweshaji wa ulipaji wa fidia stahiki kwa ardhi iliyotwaliwa kwa ajili ya matumizi ya maendeleo; na

(v) Uelewa mdogo wa wananchi kuhusu sera na sheria za ardhi unapelekea wananchi kuvamia maeneo yasiyo yao.

105) ***Mheshimiwa Spika,*** katika hotuba yangu nimeainisha mikakati mbalimbali itakayotekelezwa katika mwaka wa fedha 2016/17 ili kukabiliana na changamoto hizo. Katika kudhibiti migogoro iliyopo, Serikali itaimarisha uratibu wa taasisi zinazosimamia sekta ya ardhi nchini na hivyo, kudhibiti migogoro ya matumizi ya ardhi baina ya watumiaji, kuongeza ufanisi na tija.

106) ***Mheshimiwa Spika,*** kuhusu uhaba wa wataalam na vitendea kazi, Serikali

itaishirikisha sekta binafsi chini ya utaratibu wa ubia katika utekelezaji wa majukumu ya sekta ya ardhi. Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI inaandaa utaratibu wa kuzishirikisha kampuni binafsi katika urasimishaji wa maeneo yasiyopangwa katika Halmashauri nchini.

107) ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inatekeleza Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri itaendelea kuhakiki viwanja na mashamba ambayo hayajaendelezwa kwa muda mrefu, kuyafutia milki na kuyapangia matumizi mengine. Kuhusu migogoro inayosababishwa na ucheleweshaji wa malipo ya fidia kwa wananchi, Wizara inakamilisha taratibu za kuunda Bodi itakayoratibu masuala yote ya ulipaji fidia nchini.

108) ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuziba mianya inayosababisha migogoro ya matumizi ya ardhi baina ya watumiaji mbalimbali, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali nchini imeanza mapitio ya Sera ya Taifa ya Ardhi

1995 kwa lengo la kuiboresha iende sawia na mahitaji ya sasa ya jamii. Kuhusu uelewa mdogo wa wananchi juu ya sera na sheria za ardhi, Wizara itaendelea kuelimisha umma kuhusu sera, sheria, kanuni na taratibu zinazosimamia sekta ya ardhi.

SHUKRANI

109) ***Mheshimiwa Spika,*** kwa niaba ya Wizara yangu, ninapenda kuwashukuru kwa dhati wadau wote wa sekta ya ardhi ikiwa ni pamoja na Washirika wa Maendeleo, Halmashauri za Wilaya, Miji, Manispaa na Majiji, nchi wahisani na taasisi zisizokuwa za kiserikali. Hawa ni pamoja na Benki ya Dunia, Shirika la Makazi la Umoja wa Mataifa (UN-HABITAT), Washirika wa Maendeleo wa nchi za Uingereza, Denmark, Sweden, China, India, Korea na Marekani. Wizara yangu inatambua na kuthamini michango inayotolewa na wadau hawa katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

110) ***Mheshimiwa Spika,*** kwa mara nyingine napenda kumshukuru Naibu Waziri wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Mheshimiwa Dkt. Angelina Sylvester Lubala Mabula (Mb), kwa kunisaidia katika kutekeleza majukumu yangu. Pia napenda kumshukuru Katibu Mkuu Dkt. Yamungu Kayandabila na Naibu Katibu Mkuu Dkt. Moses Kusiluka kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa. Nawashukuru wakuu wa idara na vitengo, wakuu wa taasisi zilizo chini ya Wizara pamoja na watumishi wote wa sekta ya ardhi katika ngazi zote kwa kunisaidia katika kutimiza majukumu yangu. Nawasihi kila mmoja wetu aendelee kutekeleza majukumu yake ipasavyo na kuacha kufanya kazi kwa mazoea. Kila mmoja atapimwa kutokana na matokeo ya utendaji wake wa kazi.

111) ***Mheshimiwa Spika,*** kwa namna ya pekee napenda kutumia fursa hii kuwashukuru Mheshimiwa Angellah Jasmine Kairuki (Mb.), Alphayo Japan Kidata na Dkt. Selassie D. Mayunga kwa michango yao walipokuwa katika Wizara hii wakati wa utekelezaji wa mpango na bajeti ya mwaka 2015/16.

D. HITIMISHO

112) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri zote kutayarisha mipango ya kuendeleza miji na vijiji, kusimamia upangaji, upimaji, urasimishaji, umilikishaji na usajili wa hati ili kuwezesha kuwepo kwa usalama wa milki. **Natoa rai kwa mamlaka na asasi mbalimbali pamoja na wadau wote wa sekta ya ardhi kutoa ushirikiano kwa Wizara ili kuhakikisha kuwa ardhi inaziwezesha sekta zote kufikia malengo ya kumletea mtanzania maendeleo na kuondokana na umaskini.**

E. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2016/17

Makadirio ya Mapato

113) ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa fedha 2016/17 Wizara inatarajia kukusanya jumla ya Shilingi **bilioni 111.77** kutokana na kodi, tozo na ada mbalimbali zinazotokana na shughuli za sekta ya ardhi kwa kutekeleza mikakati ambayo imeainishwa katika hotuba.

Makadirio ya Matumizi

114) ***Mheshimiwa Spika,*** ili Wizara yangu iweze kutekeleza majukumu niliyoyaeleza katika hotuba hii kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2016/17, sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lijadili na kuidhinisha makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara Fungu **48** na Fungu **03** kama ifuatavyo:-

MCHANGANUO WA FUNGU 48

AINA	MAPATO/MATUMIZI	SHILINGI
A	Mapato ya Serikali	**111,772,746,400**
B	Matumizi ya Kawaida	
	Matumizi ya Mishahara	16,342,791,000
	Matumizi Mengineyo	25,531,158,000
	Jumla Ndogo	**41,873,949,000**
C	Matumizi ya Maendeleo	
	Fedha za Ndani	10,000,000,000
	Fedha za Nje	10,000,000,000
	Jumla Ndogo	**20,000,000,000**
	JUMLA KUU (B+C)	**61,873,949,000**

Jumla ya matumizi ya kawaida na maendeleo Shilingi **61,873,949,000/=.**

FUNGU 03: TUME YA TAIFA YA MATUMIZI YA ARDHI

IDARA	MISHAHARA	MATUMIZI MENGINE	JUMLA
a) Fedha na Utawala	845,280,000	665,964,000	1,511,244,000
b) Mipango Maumbile		143,655,000	143,655,000
c) Uratibu na Mawasiliano		45,912,000	45,912,000
d) Utafiti na Kumbukumbu		46,090,000	46,090,000
JUMLA	**845,280,000**	**901,621,000**	**1,746,901,000**

Jumla ya matumizi ya kawaida ni Shilingi **1,746,901,000/=.**

115) ***Mheshimiwa Spika,*** maombi ya fedha hizo katika mwaka 2016/17 yamezingatia miongozo mbalimbali na pia ajenda ya Serikali ya kubana matumizi ya kawaida na kuyaelekeza kwenye maeneo ya vipaumbele vyenye kuleta tija na maendeleo kwa jamii. Hivyo, shughuli za msingi za kutekeleza majukumu ya Wizara katika mwaka wa fedha 2016/17 zimetengewa bajeti ya kutosha.

116) ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na hotuba hii nimesambaza viambatisho vya vitabu. Naomba taarifa hizo zichukuliwe kuwa ni vielelezo vya hoja hii pamoja na nyaraka zilizomo katika kinyonyi **(Jedwali Na. 15)**. Hotuba hii inapatikana pia kwenye tovuti ya Wizara kwa anuani ya ***www.ardhi.go.tz.***

117) ***Mheshimiwa Spika***, mwisho natoa shukrani zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza.

118) ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja.

MCHANGANUO WA MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YA MAENDELEO KATIKA MWAKA 2015/16

MATUMIZI		KIASI KILICHOI-DHINISHWA 2015/16	Asilimia ya Jumla ya Bajeti ya Wizara	KIASI KILICHO-POKELEWA HADI APRILI, 2016	Asilimia ya Fedha Zilizopokelewa Ikilinganishwa na Zilizoi-dhinishwa	KIASI CHA FEDHA KILICHO-TUMIKA HADI APRILI, 2016
Matumizi ya Fedha za Kawaida (Recurrent Expenditure)	Mishahara (PE)	14,262,718,000	19	12,178,495,760	85	10,887,904,063
	Matumizi Mengineyo (OC)	54,635,187,000	75	27,200,948,308	49	21,633,854,800
Jumla ya Matumizi ya Kawaida (Recurrent Expenditure)		**68,897,905,000**	**95**	39,379,444,068	**57**	32,521,758,863
Matumizi ya Fedha za Miradi ya Maendeleo (Development Expenditure) Nje (Foreign)	Ndani (Local)	0	0	0	0	0
	Nje (Foreign)	3,458,996,000	5	3,434,781,476	99	745,281,420
Fedha za Matumizi ya Miradi (Development Expenditure)		**3,458,996,000**	**5**	3,434,781,476	**99**	**745,281,420**
JUMLA KUU		**72,356,901,000**	**100**	**42,814,225,544**	**59.2**	**33,267,040,283**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.2

MAREJESHO YA ASILIMIA THELATHINI (30%) YA MAKUSANYO KWA HALMASHAURI JULAI 2015 HADI 30 APRILI 2016

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
1	Arusha	Arusha (Jj)	198,888,440.16
2		Arusha (W)	106,705,293.53
3		Karatu	32,732,497.44
4		Meru	33,779,657.73
5		Monduli	18,908,138.45
6		Ngorongoro	19,470.00
7	Dodoma	Dodoma (Ms)	34,900,923.31
8		Bahi	520,097.74
9		Chamwino	2,473,168.26
10		Kondoa	11,818,709.50
11		Kongwa	2,341,537.03
12		Mpwapwa	9,334,230.46
13	Geita	Geita (Mj)	16,081,536.50
14		Bukombe	4,458,441.26
15		Mbogwe	2,517,434.00
16		Chato	4,624,913.16
17	Iringa	Iringa (Ms	56,504,368.78
18		Iringa (W)	31,672,739.87
19		Kilolo	8,685,118.66
20		Mafinga/ Mufindi	18,819,325.51
21		Makete	8,654,665.21

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
22	Kagera	Bukoba (Ms)	20,374,435.45
23		Bukoba (W)	43,140,117.38
24		Biharamulo	4,060,272.75
25		Karagwe	35,346,385.69
26		Ngara	7,139,461.13
27		Muleba	3,110,109.90
28	Kigoma	Kigoma (Ms)	19,109,447.34
29		Kigoma (W)	3,233,137.10
30		Kibondo	4,979,532.79
31		Uvinza	9,740,414.83
32	Kilimanjaro	Moshi (Ms)	93,674,304.00
33		Moshi (W)	48,046,380.27
34		Hai	14,077,451.00
35		Mwanga	11,390,077.65
36		Rombo	50,131,331.24
37		Same	28,165,548.38
38		Siha	9,907,173.00
39	Lindi	Lindi(Ms)	41,167,978.40
40		Lindi(W)	5,274,317.44
41		Kilwa	14,179,757.60
42		Liwale	9,233,436.00
43		Nachingwea	11,140,704.40
44	Manyara	Babati (Mj)	30,314,634.43
45		Babati (W)	13,062,664.11
46		Hanang/Katesh	5,745,267.33
47		Kiteto	3,618,058.34
48		Mbulu	8,528,445.40
49		Simanjiro	7,380,304.17

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
50	Mara	Musoma (Ms)	29,765,384.44
51		Butiama (W)	4,861,322.58
52		Bunda	16,589,617.25
53		Rorya	2,643,024.92
54		Serengeti/ Mgumu	11,585,984.39
55		Tarime (Mj)	29,858,879.23
56		Tarime (W)	158,752,801.65
57	Morogoro	Morogoro (Ms)	88,203,319.68
58		Morogoro (W)	8,515,798.28
59		Kilombero/ Ifakara	21,967,446.81
60		Kilosa	16,694,683.47
61		Mahenge/ Ulanga	8,129,529.75
62		Gairo	1,093,200.00
63	Mbeya	Mbeya (Jj)	136,564,179.76
64		Mbeya (W)	17,646,824.50
65		Chunya	7,331,968.02
66		Ileje	3,804,000.89
67		Kyela	8,730,796.97
68		Rujewa / Mbarali	46,100,472.39
69		Rungwe/	10,245,652.11
70		Mbozi	12,106,723.50
71		Tunduma (Mj)	14,215,331.00

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
72	Mtwara	Mtwara (Ms)	176,906,278.75
73		Mtwara (W)	147,694,433.75
74		Masasi	42,060,545.22
75		Newala	23,887,032.09
76		Nanyumbu	4,143,575.54
77	Mwanza	Mwanza (Jj)	118,818,738.83
78		Ilemela	126,942,105.45
79		Magu	18,001,735.75
80		Kwimba/Ngudu	1,057,368.00
81		Missungwi	24,864,209.43
82		Sengerema	15,753,969.47
83		Ukerewe	8,618,382.86
84	Njombe	Njombe (Mj)	20,206,326.06
85		Njombe (W)	448,955.70
86		Wangingo'mbe	1,157,423.63
87		Ludewa	53,727,227.33
88		Makambako	43,028,702.50
89	Pwani	Kibaha (Mj)	72,593,110.46
90		Kibaha (W)	14,003,841.15
91		Kisarawe	12,072,881.68
92		Bagamoyo	111,401,280.77
93		Mafia	23,762,296.30
94		Mkuranga	21,358,365.90
95		Rufiji/Utete	41,677,553.46
96	Rukwa	Sumbawanga(Ms)	4,165,441.80
97		Sumbawanga(W)	1,028,240.68
98		Mpanda	45,478,398.64
99		Nkasi	4,365,275.93
100		Kalambo	7,800,550.40

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
101	Ruvuma	Songea (Ms)	46,153,863.00
102		Songea (W)	6,626,637.90
103		Mbinga	3,346,351.04
104		Namtumbo	3,276,568.07
105		Tunduru	12,016,731.80
106	Shinyanga	Shinyanga (Ms)	92,611,826.03
107		Shinyanga (W)	1,032,074.09
108		Kahama (Mj)	55,986,592.50
109		Kishapu	5,497,003.50
110		Msalala	10,388,852.30
111	Simiyu	Bariadi	7,600,064.29
112		Maswa	10,886,116.80
113		Busega	3,850,122.26
114		Meatu	3,700,900.90
115	Singida	Singida (Ms)	31,761,283.59
116		Sigida (W)	6,315,077.64
117		Kiomboi/ Iramba	3,748,882.85
118		Mkalama	226,704.00
119		Manyoni	19,719,057.63
120	Tabora	Tabora (Ms)	48,349,208.21
121		Tabora (W)	1,964,808.60
122		Nzega	4,556,661.34
123		Igunga	11,279,892.48
124		Sikonge	172,713.30
125		Urambo	12,057,901.60
126		Kaliua	2,013,200.00

NA	MKOA	KITUO	KIASI KILICHOLIPWA
127	Tanga	Tanga (Jj)	136,267,212.03
128		Handeni	14,986,564.81
129		Kilindi	2,478,771.11
130		Korogwe (Mj)	16,577,878.50
131		Korogwe (W)	7,957,212.27
132		Lushoto	4,103,311.44
133		Mkinga	33,765,873.76
134		Muheza	17,175,267.90
135		Pangani	30,264,697.35
136	Dar es Salaam	Ilala (Ms)	109,699,911.04
137		Kinondoni (Ms)	460,348,806.49
138		Temeke (Ms)	200,305,128.38
JUMLA			**4,441,212,774.00**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.3

HATIMILIKI, VYETI VYA ARDHI YA KIJIJI NA HATIMILIKI ZA KIMILA ZILIZOTOLEWA 2015/16 NA TAARIFA YA MIGOGORO NCHI

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
Kanda ya Dar es Salaam	Dar es Salaam	Kinondoni	1,788	0	0	14	27	14	229
		Ilala	559	0	0	8	21	3	300
		Temeke	2,446	0	0	6	2	4	174
		Hati za mradi-MLHSD	493	0	0	0	0	32	0
JUMLA KANDA YA DAR ES SALAAM			**5,286**	**0**	**0**	**28**	**50**	**53**	**703**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
Kanda ya Masha-riki	Pwani	Bagamoyo	1,190	1	89	0	0	0	0
		Kibaha Mji	594	0	0	0	0	0	0
		Kibaha H/W	247	0	0	0	0	0	0
		Kisarawe	136	27	0	12	0	26	2
		Mafia	3	0	0	0	0	0	0
		Mkuranga	47	0	0	0	0	0	0
		Rufiji	8	0	854	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**2,225**	**28**	**943**	**12**	**0**	**26**	**2**
	Moro-goro	Kilosa	3	0	0	0	0	0	0
		Morogoro(U)	387	0	0	0	4	0	0
		Morogoro(R)	11	0	0	0	0	0	0
		Mvomero	41	0	0	0	0	0	0
		Ifakara	27	0	0	0	1	0	0
		Kilombero	0	0	15	0	0	0	0
		Ulanga	0	2	7	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**469**	**2**	**22**	**0**	**5**	**0**	**0**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
JUMLA KANDA YA MASHARIKI			**2,694**	**30**	**965**	**12**	**5**	**26**	**2**
Kanda ya Kati	Dodoma	Dodoma	44	0	10	2	0	3	8
		Chemba	23	0	0	0	0	0	0
		Kondoa	35	0	35	0	0	1	8
		Mpwapwa	86	0	7	0	0	0	1
		Kongwa	19	0	21	0	0	0	0
		Chamwino	125	0	27	0	0	0	0
		Bahi	54	5	2	0	0	1	1
		SUB-TOTAL	**386**	**5**	**102**	**2**	**0**	**5**	**18**
	Singida	Iramba	0	0	0	0	0	0	2
		Manyoni	76	0	1,923	0	0	1	8
		Singida(M)	254	0	128	0	0	3	12
		Singida (W)	0	0	8	0	0	6	2
		Ikungi	1	0	0	0	0	0	2
		Mkalama	0	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**331**	**0**	**2,059**	**0**	**0**	**10**	**26**
JUMLA KANDA YA KATI			**717**	**5**	**2,161**	**2**	**0**	**15**	**44**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
Kanda ya Kusini	**Mtwara**	Mtwara (W)	11	0	55	60	0	0	0
		Mtwara(M)	378	0	0	788	0	4	104
		Masasi	176	0	0	473	0	24	81
		Newala	131	0	0	23	0	20	13
		Masasi (W)	139	0	921	0	0	0	0
		Nanyumbu	27	0	15	259	0	46	9
		Tandahimba	44	0	53	0	0	0	1
	Lindi	**Sub-total**	**906**	**0**	**1,044**	**1,603**	**0**	**94**	**208**
		Lindi M.C	1,127	0	0	121	0	6	4
		Lindi(W)	5	0	0	0	0	0	0
		Ruangwa	64	0	0	0	0	0	2
		Nachingwea	28	0	0	0	0	0	1
		Liwale	46	0	0	55	0	10	0
		Kilwa	120	0	22	16	0	16	1
		SUB-TOTAL	**1,390**	**0**	**22**	**192**	**0**	**32**	**8**
JUMLA KANDA YA KUSINI			**2,296**	**0**	**1,066**	**1,795**	**0**	**126**	**216**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
Kanda ya Ziwa	**Kagera**	Bukoba(U)	774	0	0	92	0	2	2
		Bukoba(R)	40	1	31	5	0	2	4
		Biharamulo	19	2	0	0	0	0	0
		Karagwe	24	3	1,222	40	0	0	0
		Muleba	221	0	0	9	0	3	16
		Kyelwa	0	0	0	0	0	0	0
		Ngara	8	17	1,466	172	0	0	3
		Misenyi	43	9	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**1,129**	**32**	**2,719**	**318**	**0**	**7**	**25**
	Simiyu	Bariadi	61	0	49	1	0	3	17
		Busega	1	0	12	0	0	0	0
		Maswa	45	0	152	279	0	2	0
		Meatu	14	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**121**	**0**	**213**	**280**	**0**	**5**	**17**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Geita	Geita (U)	342	0	0	40	0	2	3
		Geita Rural	26	0	18	0	0	0	0
		Nyang'wale	0	0	0	0	0	0	0
		Mbogwe	5	0	84	0	0	0	0
		Bukombe	12	0	1	0	0	0	0
		Chato	21	1	0	0	0	3	0
		SUB-TOTAL	**406**	**1**	**103**	**40**	**0**	**5**	**3**
	Mwanza	Ilemela	582	0	88	33	0	11	80
		Magu	268	10	8	204	0	0	0
		Misungwi	38	0	0	0	0	1	2
		Nyamagana	664	0	0	1	0	63	31
		Sengerema	9	0	0	0	0	0	0
		Ukerewe	13	0	0	0	0	0	0
		Kwimba	30	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**1,604**	**10**	**96**	**238**	**0**	**75**	**113**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Mara	Bunda	123	0	60	0	0	0	1
		Musoma(U)	230	0	0	104	0	19	9
		Musoma Rural	1	9	0	0	0	0	0
		Tarime	52	0	0	0	0	5	4
		Tarime Rural	13	0	0	0	0	1	0
		Rorya	61	3	2	50	0	0	1
		Serengeti	72	91	9	43	0	0	1
		Butiama	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
		SUB-TOTAL	**554**	**103**	**71**	**197**	**0**	**25**	**16**
JUMLA KANDA YA ZIWA			**3,814**	**146**	**3,202**	**1,073**	**0**	**117**	**174**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
Kanda ya Magha-ribi	**Katavi**	Mpanda M.C	38	0	0	0	0	0	0
		Mpanda D.C	0	0	0	0	0	0	0
		Nsimbo	0	0	0	0	0	0	0
		Mlele	0	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**38**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	Tabora	Igunga	4	0	0	0	0	0	0
		Nzega	13	0	0	0	0	0	0
		Tabora M.C	45	0	0	0	0	0	0
		Uyui	18	0	0	0	0	0	0
		Kaliua	0	0	0	0	0	0	1
		Urambo	6	0	0	0	0	0	0
		Sikonge	0	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**86**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Shinya-nga	Kahama M.C	45	0	0	0	0	0	0
		Shinyanga M.C	10	0	0	0	0	0	0
		Ushetu	0	0	0	0	0	0	0
		Kishapu	0	0	0	0	0	0	0
		Shinyanga D.C	0	11	0	0	0	0	0
		Msalala	10	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**65**	**11**	**0**	**0**	**0**	**0**	0
	KIGOMA	Uvinza	0	0	0	0	0	0	0
		Kakonko	1	0	0	0	0	0	0
		Buhigwe	0	0	0	0	0	0	0
		Kigoma M.C	8	0	0	0	0	0	0
		Kigoma D.C	0	0	0	0	0	0	0
		Kibondo	0	0	0	0	0	0	0
		Kasulu	0	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**9**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
JUMLA KANDA YA MAGHARIBI			**198**	**11**	**0**	**0**	**0**	**0**	**3**
Kanda ya Kaska-zini	**Kilima-njaro**	Hai	182	0	0	250	0	0	3
		Moshi District	167	1	155	0	0	6	2
		Moshi	108	0	0	0	0	99	3
		Mwanga	155	0	0	294	0	14	1
		Rombo	33	7	11	60	0	18	2
		Siha	115	0	0	2	0	0	2
		Same	28	1	1	0	0	0	4
		SUB-TOTAL	**788**	**9**	**167**	**94**	**0**	**137**	**17**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Arusha	Arusha Municipal	115	0	0	41	0	33	32
		Arusha District	684	23	46	0	0	0	16
		Karatu	138	6	50	39	0	16	2
		Meru	78	0	0	0	0	0	2
		Monduli	11	0	117	0	0	0	0
		Ngorongoro	7	0	0	0	0	22	0
		Longido	47	0	0	0	0	11	0
		SUB-TOTAL	**1,080**	**29**	**213**	**80**	**0**	**82**	**52**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Tanga	Handeni	4	0	0	0	0	0	0
		Korogwe	52	284	778	0	0	2	1
		Lushoto	0	0	0	0	0	0	0
		Muheza	86	0	0	0	0	0	0
		Pangani	30	0	0	0	0	0	1
		Tanga	289	0	0	0	0	18	82
		Mkinga	20	0	0	0	0	0	0
		Kilindi	0	0	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**481**	**284**	**778**	**0**	**0**	**20**	**84**
	Manyara	Babati District	0	0	0	0	0	1	0
		Babati Town	0	0	0	0	0	0	0
		Hanang'	113	0	68	64	0	35	1
		Mbulu	0	0	0	0	0	0	0
		Simanjiro	0	0	20	0	0	0	0
		Kiteto	22	4	10	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**135**	**4**	**98**	**17**	**0**	**36**	**1**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
JUMLA KANDA YA KASKAZINI			**2,484**	**326**	**1,256**	**191**	**0**	**275**	**154**
Kanda ya Kusini Magha-ribi	**Mbeya**	Ileje	5	3	0	21	0	0	0
		Kyela	79	23	12	104	0	2	0
		Mbeya	535	109	0	21	6	6	6
		Mbozi	125	11	149	51	0	3	4
		Mbarali	99	10	13	0	0	0	1
		Rungwe	46	3	244	70	0	2	3
		Chunya	61	3	2	0	0	0	0
		Momba	0	0	23	0	0	0	0
		Tunduma	133	24	4	4	8	21	6
		Mbeya District	30	5	128	0	7	0	1
		SUB-TOTAL	**1,113**	**191**	**575**	**271**	**21**	**34**	**21**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Iringa	Iringa (W)	101	19	1,034	42	0	6	0
		Iringa (M)	778	75	0	2	0	4	2
		Kilolo	82	33	307	268	0	2	2
		Mafinga Mji	0	32	8	2	0	6	5
		Mufindi	95	19	5	5	0	5	0
		Sub-total	**227**	**178**	**1,354**	**319**	**0**	**23**	**9**
	Njombe	Makete	227	93	3	0	0	0	0
		Wanging'ombe	33	13	87	0	0	1	0
		Njombe	229	27	82	48	0	0	6
		Makambako	235	34	0	0	1	2	2
		Ludewa	30	19	0	0	0	0	0
		SUB-TOTAL	**754**	**186**	**172**	**48**	**1**	**3**	**8**
	Rukwa	Kalambo	67	13	8	0	0	0	0
		Nkasi	26	9	1	12	0	20	1
		Sumbawanga	240	32	35	0	0	2	1
		SUB-TOTAL	**333**	**54**	**44**	**12**	**0**	**22**	**2**

KANDA	MKOA	HALMA-SHAURI	IDADI YA HATI	IDADI YA VYETI VYA VIJIJI	IDADI YA HATI ZA KIMILA	IDADI YA ILANI ZILIZO TUMWA	IDADI YA MILKI ZILIZO HUISHWA	IDADI YA MIGO-GORO ILIYOTA-TULIWA	IDADI YA UHAMISHO MILKI
	Ruvuma	Mbinga	75	1	8	1	0	3	7
		Songea	236	22	67	355	3	33	6
		Tunduru	11	0	19	0	2	1	1
		Nyasa	8	0	2	0	0	3	1
		SUB-TOTAL	**330**	**23**	**96**	**356**	**5**	**40**	**15**
JUMLA KANDA YA KUSINI MAGHARIBI			**2,757**	**632**	**2,241**	**1,006**	**27**	**122**	**55**
JUMLA KUU			**20,246**	**1,150**	**10,891**	**4,107**	**82**	**734**	**1,351**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.4

MASHAMBA YALIYOBATILISHWA MILKI JULAI, 2015 HADI APRILI, 2016

NA.	WILAYA/MKOA	ENEO	EKARI
1.	Muheza	Lewa Estate	12,355
2.	Babati	Kiru	2,390
3.	Babati	Galapo	1,220
4.	Babati	Kiru	1,536
5.	Monduli	Meserani	120,889
6.	Muheza	Bombwela	5,730
7.	Muheza	Kihuhwi estate	1,556
8.	Mvomero	Wami	500
9.	Muheza	kibaranga	14,159
10.	Mvomero	Wami	545
11.	Mvomero	Nguru ya ndege	1,000
12.	Lindi	Kikwetu	3,490
13.	Lindi	Kikwetu	161
14.	Lindi	Kikwetu	4,373
15.	Lindi	Kikwetu	148
16.	Lindi	Kikwetu	96
17.	Lindi	Kikwetu	4,949
18.	Monduli	Loksale	3,877
19.	Morogoro Kusini	Ngerengere	63,227
Mashamba yaliyopunguzwa ukubwa wake ili kurudishwa kwenye Halmashauri			
1.	Kilombero	KPL Farm	810
2.	Mbarali	Kapunga Farm	4,620
			247,631

***Chanzo**: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na. 5A

USAJILI WA HATI
CHINI YA SHERIA YA USAJILI WA HATI SURA NA. 334

KIPINDI	HATI ZA KUMILIKI ARDHI		NYARAKA ZILIZOSAJILIWA											
JULAI 2015 HADI APRILI 2016	Hati za kumiliki ardhi zilizosajiliwa	**Hati za sehemu ya jengo/ Unit Titles	Nyumba zilizouzwa (Transfer)	Mikataba ya upangishaji nyumba zaidi ya miaka mitano (leases)	Milki zilizowekwa rehani (Mortgages)	Rehani zilizomaliza deni (Discharge & Releases)	Nyaraka za kuwekesha Hati (Notice of Deposit)	Nyaraka za kuwekesha Hati zilizoondolewa (Withdrawal of Notice of Deposit)	Hati za marejesho ya milki na milki zilizofutwa	Hati nyinginezo *	Uhamishjaji wa milki unaotokana na maamuzi ya Bunge au sheria mbalimbali (Transmission by Operation of Law)	Nyaraka za Tahadhari na Vizuizi (Caveats & Injunctions)	Upekuzzi wa Daftari la Hati (Search)	JUMLA
Kanda ya Mashariki	9012	1157	1436	118	1034	1046	110	103	123	811	104	201	10091	25346
Kanda ya Ziwa	4966	0	737	51	848	792	49	52	38	427	25	59	923	8967
Kanda ya Kusini Magharibi	3610	0	249	29	95	434	16	23	22	181	17	31	714	5421
Kanda ya Kaskazini	2825	199	492	27	636	501	31	16	24	254	19	57	1029	6110
Kanda ya Magharibi	673	0	103	5	56	26	7	0	2	32	9	14	261	1188
Kanda ya Kati	1630	0	175	17	88	48	27	1	6	192	12	43	608	2847
Kanda ya Kusini	2362	0	101	23	122	32	11	2	3	47	13	21	217	2954
JUMLA	**25078**	**1356**	**3293**	**270**	**2879**	**1436**	**251**	**197**	**218**	**1941**	**199**	**426**	**13843**	**51387**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na. 5B

NYARAKA ZILIZOSAJILIWA CHINI YA SHERIA YA USAJILI WA NYARAKA (SURA 117)

KIPINDI	NYARAKA AMBAZO NI LAZIMA ZISAJILIWE (COMPULSORY REGISTRATION)				NYARAKA AMBAZO NI MUHIMU KUSAJILIWA LAKINI SIYO LAZIMA (OPTIONAL REGISTRATION)												
JULAI 2015 HADI APRILI 2016	Uhamisho/mauziano ya nyumba/mashamba ambayo yana barua ya toleo	Mikataba ya upangishaji/Leases	Rehani	Ufutaji wa rehani	Nyaraka zinazotupa mamlaka(Power of Attorney)	Mabadiliko ya jina (Deed poll)	Nyaraka za uteuzi(Deed of Appointment)	Nyaraka za Maelewano (Memorundum of Understanding)	Wosia (Will)	Mikataba ya mauzo (Sale agreement)	Loan Agreement	Hati ya dhamana/Guarantee/Indemnity Bond	Mikataba ya kuingia ubia/partnership Deed	Mkataba wa kutoa huduma za kitaaluma (Proffessional Service)	Nyaraka Nyinginezo*	Taaarifa za upekuzi (Search Report)	JUMLA
Kanda ya Mashariki	8	1451	3	1	2404	1945	68	75	14	39	311	55	56	13	858	91	7392
Kanda ya Ziwa	0	433	0	0	989	327	33	34	8	181	58	37	14	1	45	7	2167

Kanda ya Kusini Magharibi	11	188	8	1	456	211	41	21	6	9	10	5	9	0	22	26	1024
Kanda ya Kaskazini	0	87	0	0	431	101	23	19	0	11	35	6	12	0	16	5	746
Kanda ya Magharibi	0	14	0	0	49	32	1	0	0	5	15	0	0	0	0	0	116
Kanda ya Kati	0	157	0	0	125	105	21	12	0	13	47	8	5	0	9	0	502
Kanda ya Kusini	0	21	0	0	63	22	19	8	3	6	21	0	0	0	3	0	166
JUMLA	**19**	**2351**	**11**	**2**	**4517**	**2743**	**191**	**169**	**31**	**101**	**497**	**111**	**96**	**14**	**953**	**129**	**11935**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na. 5C

TAARIFA YA KAZI ZILIZOFANYIKA CHINI YA SHERIA YA USAJILI WA REHANI ZA MALI ZINAZOHAMISHIKA (CHATTELS TRANSFER ACT) SURA NA. 210

KIPINDI	AINA YA NYARAKA		
JULAI 2015 HADI APRILI 2016	**REHANI YA MALI ZINAZOHA-MISHIKA**	**NYARAKA ZA UTWAAJI WA MALI**	JUMLA
Kanda ya Mashariki - Dar es Salaam	321	693	1014
Kanda ya Ziwa - Mwanza	43	289	332
Kanda ya Kusini Magharibi - Mbeya	9	26	35
Kanda ya Kaskazini - Moshi	31	45	76
Kanda ya Magharibi - Tabora	2	0	2
Kanda ya Kati - Dodoma	0	0	0
Kanda ya Kusini - Mtwara	17	21	38
JUMLA	**423**	**1074**	**1497**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na. 5D

TAARIFA YA KAZI ZILIZOFANYIKA CHINI YA SHERIA YA HATI ZA SEHEMU YA JENGO

KIPINDI	KANDA	IDADI YA HATI
JULAI 2015 HADI APRILI 2016	Kanda ya Dar es Salaam	
	Manispaa ya Temeke	353
	Manispaa ya Ilala	541
	Manispaa ya Kinondoni	218
	Kanda ya Mashariki Wilaya ya Mvomero	45
	Kanda ya Ziwa - Mwanza	-
	Kanda ya Kusini Magharibi - Mbeya	-
	Kanda ya Kaskazini - Moshi Jijila Arusha	199
	Kanda ya Magharibi - Tabora	-
	Kanda ya Kati - Dodoma	-
	Kanda ya Kusini - Mtwara	-
	JUMLA	**1356**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.6A

TAARIFA ZA UTHAMINI WA FIDIA KWA KIPINDI CHA JULAI 2015 HADI APRILI 2016

NA.	MRADI	MAHALI HUSIKA ENEO/ WILAYA/MKOA	IDADI YA WAFIDIWA
	A: MIRADI YA BARABARA		
1	Barabara ya Mafinga hadi Igawa	Wanging'ombe-Njombe	6
2	Barabara ya Tabora hadi Koga	Tabora-Tabora	290
3	Daraja la Gurubi katika barabara ya Iborogero	Iborogero hadi Manonga- Tabora	8
4	Ujenzi wa barabara za maunganisho ya Daraja la Kigamboni	Vijibweni-Dar es Salaam	48
5	Barabara ya Kyaka hadi Bugene	Bukoba- Kagera	20
6	Maboresho ya barabara ya Mwigumbi,Maswa hadi Bariadi	Maswa- Simiyu	21
7	Maboresho ya barabara ya KyakaBugeni.	Karagwe-Kagera	19
8	Eneo la Machimbo ya Kifusi	Majengo-Arusha	2
9	Barabara ya Mafinga hadi Igawa	Njombe-Njombe	2
10	Barabara ya Mwigumbi hadi Maswa	Isanga,Maswa-Simiyu	10

NA.	MRADI	MAHALI HUSIKA ENEO/ WILAYA/MKOA	IDADI YA WAFIDIWA
11	Machimbo ya Kifusi kwa ajili ya Ujenzi wa barabara ya Mafinga-Igawa	Wangingombe, Mufindi-Njombe	10
12	Ujenzi wa Barabara na Eneo la wazi	Iringa-Iringa	4
13	Ujenzi wa Ofisi za TANRODS, Mbeya	Mbeya-Mbeya	18
14	Barabara ya Mangaka-Mtambaswala	Manene, Chipuputa-Mtwara	15
	B: MIRADI YA MAJI		
14	Mradi wa maji safi Sumbawanga	Sumbawanga - Rukwa	5
15	Mradi wa Bomba la maji safi kutoka mto Ruvuma hadi Mtwara	Litetende (Ruvuma) hadi Mtawanya (Mtwara)	2161
16	Mtandao wa Maji taka	Musoma	182
17	Mradi wa Bwawa la maji safi	Manyunywe, Kiburuma na Kwa tupa-Morogoro	1,700
	C: MIGODI		
18	Bulyankhulu, Acacia	Msalala, Shinyanga	1
19	Machimbo ya Kokoto	Arusha-Arusha	1
20	Machimbo ya Kokoto	Manyara-Manyara	2

NA.	MRADI	MAHALI HUSIKA ENEO/ WILAYA/MKOA	IDADI YA WAFIDIWA
	D: UMEME		
21	Ujenzi wa njia ya umeme	Bukombe, Shinyanga	135
22	Ujenzi wa njia ya umeme kutoka Ushirika hadi Mbogwe	Mbogwe, Shinyanga	62
23	Ujenzi wa njia ya umeme , Ilogi hadi Segese	Segese, Shinyanga	76
24	Mradi wa Umeme wa Jua	Kishapu, Shinyanga	91
25	Ujenzi wa njia ya umeme	Geita, Geita	443
26	Ujenzi wa Ofisi za TANESCO kijiji cha Muungano.	Chato-Geita	3
27	Njia ya umeme	Disunyara, Mlandizi-Pwani	25
	E: MAENDELEO YA ARDHI		
27	Upimaji wa Viwanja Mabwe Pande	Kinondoni, Dar es Salaam	40
28	Makazi mbadala kwa waathirika wa mafuriko	Mabwepande-Dar es Salaam	53
29	Upimaji wa Viwanja katika mji mpya wa Simanjiro	Simanjiro, Manyara	6
30	Eneo la Kutupa Takataka(*Dampo*)	Chato, Geita	20

NA.	MRADI	MAHALI HUSIKA ENEO/ WILAYA/MKOA	IDADI YA WAFIDIWA
31	Eneo la Ujenzi wa nyumba za NHC,Mashine ya maji	Bunda-Mara	6
32	Upimaji wa Viwanja 3000, Eneo la Seseele	Bariadi-Simiyu	63
33	Upimaji Viwanja	Likombe-Mtwara	26
34	Upimaji Viwanja	Milala,Mpanga-Katavi	85
	F: MIRADI MINGINE		
33	Kituo cha mabasi	Chato, Geita	5
34	Ujenzi wa Hosteli ya CCT	Shinyanga, Shinyanga	7
35	Eneo la Makaburi	Sengerema, Mwanza	1
36	Utatuzi wa Mgogoro wa Kiwanja Na. 719 'BIX'	Mwanza, Mwanza	2
37	Maegesho ya Malori-Sengerema	Sengerema, Mwanza	4
38	Ujenzi wa Soko , Kijiji cha Mlimani	Chato, Geita	13
39	Maegesho ya Malori-Igoma	Nyamagana, Mwanza	4
40	Eneo la Wazi	Sengerema, Mwanza	1
41	Ujenzi wa Hoteli Bushaella Beach	Korogwe, Tanga	14
42	Kituo cha Maendeleo ya Jamii	Makambako, Njombe	2

NA.	MRADI	MAHALI HUSIKA ENEO/ WILAYA/MKOA	IDADI YA WAFIDIWA
43	Ujenzi wa Shule ya Msingi Mwanagati	Kitunda, Dar es Salaam	40
44	Upanuzi wa shule ya msingi Igogo	Nyamagana, Mwanza	4
45	Hospitali ya Wilaya Itilima	Kijiji cha Nguno, Itilima-Simiyu	3
46	Ujenzi wa chuo cha maendeleo ya wananchi Rungemba	Rungemba-Iringa	4,373
47	Maegesho ya malori kwa ajili ya upanuzi wa huduma za bandari(TPA)	Kurasini-Dar es Salaam	110
48	Uhamishaji wa wananchi kutoka maeneo oevu ya bonde la IHEFU	Mbarali-Mbeya	1,923
49	Eneo la Ujenzi wa ofisi za Kijiji cha Muungano.	Chato-Geita	1
50	Eneo la Shamba	Kongwa-Dodoma	133
51	Ujenzi wa Ghala	Mtepwezi-Mtwara	71
52	Kiwanja cha Shule ya Mtepwezi	Mtepwezi-Mtwara	17
53	Kiwanja cha Shule ya Kilimahewa	Mitengo-Mtwara	7
JUMLA			**12,379**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.6B

UTHAMINI WA MALI KWA MADHUMUNI MBALIMBALI MWEZI JULAI 2015 HADI APRILI, 2016

Kipindi	Rehani	Uhamisho wa Milki	Kujua Thamani	Kuhuisha Milki	Dhamana Maha-kamani	Mgawanyo wa mali	Bima	Utatuzi wa Migogoro	Jumla
Julai 2015	669	305	9	11	6	29	1	7	1,037
Agosti 2015	677	317	11	6	7	43	7	11	1,079
Septemba 2015	545	352	14	4	9	25	4	9	962
Oktoba 2015	701	205	17	12	17	13	3	7	975
Novemba 2015	645	229	12	8	13	27	11	9	954
Disemba 2015	633	230	10	15	16	0	9	5	918
Januari 2016	659	313	9	9	3	5	12	9	1,019
Februari 2016	685	314	17	13	7	6	16	10	1,068
Machi 2016	824	126	11	7	15	12	1	6	1,002
Aprili 2016	666	189	17	11	17	16	1	3	921
JUMLA	**6704**	**2580**	**127**	**96**	**110**	**176**	**65**	**76**	**9,935**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.7A

UTATUZI WA MIGOGORO KUPITIA MABARAZA YA ARDHI NA NYUMBA YA WILAYA KWA KIPINDI CHA JULAI, 2015 HADI APRILI, 2016

JINA LA BARAZA	MASHAURI YALIYO-KUWEPO	MASHAURI YALIYO-POKELEWA	MASHAURI YALIYO-KWISHA	MASHAURI YANAYO-ENDELEA
Arusha	743	747	922	568
Babati	550	388	473	465
Karatu	125	206	196	135
Korogwe	542	371	502	411
Moshi	329	417	390	356
Ngorongoro	11	41	42	10
Same	76	82	81	77
Simanjiro	18	92	43	67
Tanga	245	251	317	179
JUMLA	**2,639**	**2,595**	**2,966**	**2,268**
Kanda ya Magharibi				
Kahama	0	62	33	29
Kigoma	369	171	339	201
Maswa	177	211	165	223
Nzega	28	131	68	91
Shinyanga	364	364	514	214
Tabora	298	224	340	182
JUMLA	**1,236**	**1,163**	**1,459**	**940**
Kanda ya Kati				
Dodoma	761	530	930	361
Ifakara	814	569	827	556
Iramba	178	157	162	173
Kilosa	191	171	241	121
Kondoa	104	195	214	85
Manyoni	45	96	69	72

JINA LA BARAZA	MASHAURI YALIYO-KUWEPO	MASHAURI YALIYO-POKELEWA	MASHAURI YALIYO-KWISHA	MASHAURI YANAYO-ENDELEA
Morogoro	1,012	436	908	540
Singida	219	342	252	309
JUMLA	**3,324**	**2,496**	**3,603**	**2,217**
Kanda ya Ziwa				
Bukoba	984	610	827	767
Chato	126	133	200	59
Geita	149	291	244	196
Karagwe	13	216	81	148
Muleba	0	0	0	0
Musoma	423	657	778	302
Mwanza	911	611	1,003	519
Ngara	7	50	34	23
Tarime	433	314	470	277
Ukerewe	241	129	199	171
JUMLA	**3,287**	**3,011**	**3,836**	**2,462**
Kanda ya Dar es Salaam na Pwani				
Ilala	941	574	795	720
Kibaha	790	572	744	618
Kinondoni	1,814	1,103	1,226	1,691
Mkuranga	250	185	226	209
Temeke	1,335	589	1,176	748
JUMLA	**5,130**	**3,023**	**4,167**	**3,986**
Kanda ya Kusini				
Lindi	50	60	83	27
Mtwara	134	171	187	118
JUMLA	**184**	**231**	**270**	**145**
Kanda ya Nyanda za juu Kusini				
Iringa	708	392	570	530
Katavi	35	98	74	59

JINA LA BARAZA	MASHAURI YALIYO-KUWEPO	MASHAURI YALIYO-POKELEWA	MASHAURI YALIYO-KWISHA	MASHAURI YANAYO-ENDELEA
Kyela	47	49	73	23
Mbeya	623	244	415	452
Mbinga	63	156	171	48
Njombe	188	154	287	55
Rukwa	275	172	281	166
Rungwe	197	209	269	137
Songea	97	299	320	76
Tunduru	0	50	24	26
JUMLA	**2,233**	**1,823**	**2,484**	**1,572**
JUMLA KUU	**18,033**	**14,342**	**18,785**	**13,590**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na. 7B

ORODHA YA MABARAZA YA ARDHI NA NYUMBA YA WILAYA YALIYOUNDWA TAREHE 01 APRILI, 2016

NA.	WILAYA BARAZA LILIPOUNDWA	MAONI
1.	Wilaya ya Sengerema	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Buchosa
2.	Wilaya ya Magu	
3.	Wilaya ya Misungwi	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Kwimba
4.	Wilaya ya Bukombe	
5.	Wilaya ya Nyang'hwale	
6.	Wilaya ya Serengeti	
7.	Wilaya ya Bunda	
8.	Wilaya ya Rorya	
9.	Wilaya ya Bagamoyo	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Chalinze
10.	Wilaya ya Kisarawe	
11.	Wilaya ya Rufiji	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Mafia
12.	Wilaya ya Nachingwea	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Liwale
13.	Wilaya ya Ruangwa	
14.	Wilaya ya Kilwa	
15.	Wilaya ya Masasi	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Nanyumbu
16.	Wilaya ya Newala	
17.	Wilaya ya Nkasi	
18.	Wilaya ya Mbarali	
19.	Wilaya ya Mufindi	

NA.	WILAYA BARAZA LILIPOUNDWA	MAONI
20.	Wilaya ya Kilolo	
21.	Wilaya ya Mlele	
22.	Wilaya ya Chunya	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Songwe
23.	Wilaya ya Mbozi	- litakaloshughulikia pia Wilaya za Ileje na Momba
24.	Wilaya ya Monduli	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Longido
25.	Wilaya ya Mwanga	
26.	Wilaya ya Hai	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Siha
27.	Wilaya ya Muheza	
28.	Wilaya ya Kilindi	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Handeni
29.	Wilaya ya Lushoto	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Bumbuli
30.	Wilaya ya Mbulu	
31.	Wilaya ya Hanang	
32.	Wilaya ya Kiteto	
33.	Wilaya ya Kasulu	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Buhigwe
34.	Wilaya ya Kibondo	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Kakonko
35.	Wilaya ya Urambo	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Kaliuwa
36.	Wilaya ya Sikonge	
37.	Wilaya ya Igunga	
38.	Wilaya ya Kishapu	
39.	Wilaya ya Meatu	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Busega

NA.	WILAYA BARAZA LILIPOUNDWA	MAONI
40.	Wilaya ya Bariadi	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Itirima
41.	Wilaya ya Mvomero	
42.	Wilaya ya Ulanga	- litakaloshughulikia pia Wilaya ya Malinyi
43.	Wilaya ya Mpwapwa	
44.	Wilaya ya Kongwa	
45.	Wilaya ya Chamwino	
46.	Wilaya ya Ludewa	
47.	Wilaya ya Wanging'ombe	

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali NA. 8

IDADI YA VIWANJA NA MASHAMBA YALIYOIDHINISHWA KWA MWAKA 2015/16

NA.	MIKOA	VIWANJA	MASHAMBA	JUMLA
1	Arusha	955	23	978
2	Dar es Salaam	20612		20612
3	Dodoma	1428		1428
4	Geita	1615		1615
5	Iringa	1997	14	2011
6	Kagera	621	11	632
7	Katavi	1273		1273
8	Kigoma	601		601
9	Kilimanjaro	1343	123	1466
10	Lindi	3319	2	3321
11	Mara	4803	13	4816
12	Manyara	83	47	130
13	Mbeya	2997	6	3003
14	Mtwara	2074		2074
15	Morogoro	4684	73	4757
16	Mwanza	6081	3	6084
17	Njombe	1804	9	1813
18	Pwani	18032	215	18247
19	Rukwa	350	6	356
20	Ruvuma	3307		3307
21	Singida	7786	1	7787
22	Simiyu	973		973
23	Shinyanga	8952		8952
24	Tabora	9966		9966
25	Tanga	6181	31	6212
JUMLA		**111,837**	**577**	**112,414**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi 2016*

Jedwali Na. 9

HALI HALISI YA UANDAAJI WA MIPANGO KABAMBE YA MIJI MIKUU YA MIKOA TANZANIA BARA HADI APRILI 2016

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
1	Mpango Kabambe wa Jiji la Arusha (2015-2035)	Wizara ya Ardhi	Kampuni ya *Singapore Cooperation Enterprise in Association With Surbana International Consultant*	Rasimu ya kwanza ya Mpango imekamilika	Julai 2016	Kuratibu
2	Mpango Kabambe wa Jiji la Dar es Salaam (2016-2036)	Wizara ya Ardhi	Mapitio ya Rasimu ya mpango yanafanywa na Halmashuri za jiji la Dar es Salaam kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi	Kazi ya kufanya mapitio ya mpango na kuboresha inaendelea	Juni 2016	Kusaidia Utaalam

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
3	Mpango Kabambe wa Mji wa Geita	Benki ya Dunia kupitia Mradi wa *Urban Local Goverment Support Programme (ULGSP)* na Halmashauri ya Manispaa	Mpango Kabambe utaandaliwa na Mtalaam Mwelekezi mara baada ya taratibu za manunuzi kukamilika	Manunuzi kwa ajili ya kumpata Mtalaam Mwelekezi	Juni 2017	Kuratibu
4	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Iringa (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Halmashauri ya Manispaa ya Iringa kwa kusaidiwa na Watalaam wa Wizara ya Ardhi	Rasimu ya Mpango inafanyiwa marekebisho ya mwisho.	Juni 2016	Kusaidia utalaam
5	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Kigoma Ujiji	*Tanzania Strategic Cities Programm (TSCP) - DANIDA*	Mpango Kabambe utaandaliwa na Mtalaam Mwelekezi mara baada ya taratibu za manunuzi kukamilika	Taratibu za manunuzi za kumpata Mtalaam Mwelekezi wa kuandaa Mpango	Desemba 2017	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
6	Mpango kabambe wa Manispaa ya Moshi	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Kazi itafanywa na Mtalaam Mwelekezi	Kutangaza eneo la Mpango na manunuzi ya Mtalaam Mwelekezi	Juni 2017	
7	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Lindi	Benki ya Dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Mpango Kabambe utaandaliwa na Mtalaam Mwelekezi mara baada ya taratibu za manunuzi kukamilika	Taratibu za manunuzi za kumpata Mtalaam Mwelekezi wa kuandaa Mpango	Juni 2017	Kuratibu
8	Mpango kabambe wa Manisapa ya Musoma (2015-2036)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Kampuni ya *CRM- Land Consult Tanzania LTD*	Rasimu ya Mpango Mpango Kabambe imekamilika na Mtalaam Mwelekezi anafanyia kazi maoni ya Wizara	Juni 2016	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
9	Mpango Kabambe wa Manispaa Morogoro	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Kampuni ya CONREB	Kusaini mkataba kati Halmashauri ya Manispaa na Kampuni ya CONREB	Juni 2017	Kuratibu
10	Mpango Kabambe wa Mtwara/ Mikindani Manispaa (2015-2035)	Benki ya Biashara ya Afrika ya Kusini na Wizara ya Ardhi	Marekebisho ya Mpango yamefanywa na Watalaam kutoka Halmashauri za Manispaa ya Mtwara/ Mikindani, Halmashauri ya wilaya ya Mtwara, Katibu Tawala Mkoa Mtwara na Wizara ya Ardhi	Rasimu ya mpango imekamilika na kuridhiwana na Mamlaka za Upangaji. Hatua za kuidhinisha zinaendalea.	Juni 2016	Kusaidia utalaam na fedha

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
11	Mpango Kabambe wa Jiji la Mwanza (2015-2035)	Wizara ya Ardhi	Kampuni ya *Singapore Cooperation Enterprise in Association With Surbana International Consultant*	Rasimu ya kwanza ya Mpango imekamilika	Julai 2016	Kuratibu
12	Mpango Kabambe wa Mji wa Njombe	Benki ya dunia kupitia Mradi wa ULGSP na Halmashauri ya Mji	Kampuni ya *CRM- Land Consult Tanzania LTD*	Ukusanyaji wa takwimu na taarifa pamoja na uhuishaji wa ramani ya msingi *(base map updating)*	Juni 2017	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
13	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Sumba-wanga (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa ULGSP na Halmashauri ya Manispaa	Halmashauri ya Manispaa ya Sumbawanga	Dhana ya mpango kabambe	Novemba 2016	Kuratibu
14	Mpango Kabambe wa Manispaa Songea (2016-2036)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa ULGSP na Halmashauri ya Manispaa	Kampuni ya *CRM- Land Consult Tanzania LTD*	Rasimu ya Mpango imekamilika na kuwasilishwa kwa wadau.	Juni 2016	Kuratibu
15	Mpango Kabambe wa Manispaa Shinyanga (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa ULGSP na Halmashauri ya Manispaa	Halmashuri ya Manispaa	Rasimu ya mwisho Mpango	Juni 2016	Kusaidia utalaam

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
16	Mpango Kabambe wa Mji wa Bariadi (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Halmashuri ya mji Bariadi, ARU na Wizara ya Ardhi	Rasimu ya mpango imekamilika na inafanyiwa marekebisho ya mwisho.	Juni 2016	Kusaidia utalaam
17	Mpango kabambe wa Manispaa ya Singida (2015-2036)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa ya Singida	Kampuni ya *Urban Solution LTD*	Rasimu ya Mpango imekamilika na kuwasilishwa kwa wadau. Mtalaam mwelekezi anafanyia kazi maoni ya wadau ili aweze kuiwasillisha Halmashauri ya Manispaa.	Juni 2016	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
18	Mpango Kabambe wa Mji wa Kibaha (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Mji	Kampuni ya *Space Development*	Mtalaam Mwelekezi anafanyia marekebisho rasimu ya mpango baada ya kupitiwa na watalaam wa Wizara.	Juni 2016	Kuratibu
19	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Tabora (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Manispaa	Kazi inafanywa na Kampuni ya *CITY PLAN AFRICA LTD*	Rasimu ya kwanza ya mpango imeandaliwa	Juni 2016	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
20	Mpango Kabambe wa jiji la Tanga (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *TSCP* na Halmashauri ya Jiji	Kampuni ya *CONREB*	Rasimu ya Mpango kabambe imekamilika na kuwasilishwa Halmashauri ya Jiji kwa ajili ya hatua ya kuridhiwa na Halmashauri	Juni 2016	Kuratibu

Na.	MPANGO	ANAYEGHARIMIA	ANAYEANDAA	HATUA ILIYOFIKIWA	MUDA WA KUKAMILIKA	UHUSIKA WA WIZARA
21	Halmashauri ya Mji Korogwe (2015-2035)	Benki ya dunia kupitia Mradi wa *ULGSP* na Halmashauri ya Mji	Ardhi University	Rasimu ya Mpango kabambe imewasilishwa ofisi ya Katibu Tawala Mkoa wa Tanga kwa hatua ya kuiwasilisha Wizara ya Ardhi.	Juni 2016	Kuratibu

Chanzo: *Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi 2016*

Jedwali Na. 10

ORODHA YA VIJIJI VILIVYOANDALIWA MIPANGO KINA YA MAKAZI 2016

NA.	MKOA	WILAYA	VIJIJI VYENYE MIPANGOKINA
1.	Singida	Manyoni	Chikuyu
			Kilimatinde
2.	Tabora	Urambo	Jionee Mwenyewe
			Usindi
3.	Morogoro	Mvomero	Lukenge
			Kisala
			Mbogo
			Hembeti
			Msufini
4.	Manyara	Babati	Managha
			Kirusix
			Magugu
			Gajali
			Dareda
			Mamire
			Matufa
			Mawemairo
			Mwada
			Gichameda

5.	Simiyu	Bariadi	Old Maswa
			Igaganurwa
			Mwakibuga
			Dutwa
			Nyangokolwa
			Nyakabindi
			Sanungu
			Igegu
6.	Pwani	Bagamoyo	Fukayosi
			Kidomole
7.	Ruvuma	Namtumbo	Hanga
			Mageuzi
Jumla 31			

Chanzo: *Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi 2016*

Jedwali Na. 11

MAENEO YALIYOTENGWA KWA AJILI YA VIWANDA KWENYE MIJI MBALIMBALI INAYOANDALIWA MIPANGO KABAMBE *(MASTER PLANS)*

Na.	MJI	UKUBWA (EKARI)
1	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Iringa (2015 - 2035)	2,990
2	Mpango Kabambe wa Mji wa Korogwe (2014 -2034)	5,048
3	Mpango Kabambe wa Jiji la Arusha (2015 -2035)	10,319
4	Mpango Kabambe wa Jiji la Mwanza (2015 -2035)	6,022
5	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Shinyanga (2016 -2036)	64
6	Mpango Kabambe wa Mji wa Kibaha (2015 -2035)	13,329
7	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Mtwara (2015 -2035)	3,442
8	Mpango Kabambe wa Jiji la Tanga (2015 -2035)	10,406
9	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Musoma	208
10	Mpango Kabambe wa Manispaa ya Songea	12,202
	JUMLA	**64,030**

Jedwali Na.12

ORODHA YA VIJIJI VILIVYOANDALIWA MIPANGO YA MATUMIZI YA ARDHI 2015/16

NA.	MKOA	WILAYA	KIJIJI	IDADI
1	Pwani	Mafia	Baleni, Gongwe, Kirongwe	3
2	Lindi	Kilwa	Nanjilinji	1
3	Njombe	Liwale	Kichonda	1
		Makete	Makangalawe, Ukwama,Ikungula, Mlondwe, Ujuni, Misiwa	4
		Ludewa	Ibumi, Masimavalafu, Madope,Msimbwe	4
5	Dodoma	Chemba	Pangalua	1
		Chamwino	Nzali	1
		Bahi	Mpamatwa	1
		Kondoa	Lahoda, Handa,Kisande	3
6	Manyara	Kiteto	Krashi ,Lerug ,Ngapapa, Nhati, Olkitikiti ,Engusero sidan, Taigo, kinua, ndirigishi, Partimbo, Ilela,	11
7	Mbeya	Rungwe	Ngumbulu, Unyawanga, Mbeye 1, Ndaga	4

8	Iringa	Iringa	Izazi, Holo, Itunundu, Idodi, Mangawe, Uhominyi, Mikong'wi, Tungamalenga, Kinywang'anga, Kimande, Magozi, Mnadani, Mapogolo, Mbuyuni	14
9	Singida	Singida	Mipilo, Kinyamwenda, Kinyamwambo, Kinyagigi, Msikii, Itaja, Mwanyonye, Mangida na Sagara	9
10	Morogoro	Mvomero	Kambale,Mkindo-Guriani, Mkindo-Bungoma, Dihombo,Hembeti, Kigugu	6
Jumla				**63**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.13A

MIRADI YA UJENZI WA NYUMBA ZA MAKAZI INAYOTEKELEZWA NA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA KWA KIPINDI CHA JULAI, 2015 – APRILI, 2016

NA	MRADI	IDADI YA NYUMBA		
		ZILIZO-KAMILIKA	ZINAZO-ENDELEA	JUMLA
A	**Nyumba za Gharama Nafuu:**			
1	Mvomero, Morogoro	42	-	42
2	Ilembo, Mpanda, Katavi	70	-	70
3	Bombambili, Geita	48	-	48
4	Kiwanja Na. 155/B Mlole, Kigoma	36	-	36
5	Mrara, Babati, Manyara	40	-	40
6	Mtanda, Lindi	30	-	30
7	Mkuzo, Ruvuma	18	-	18
8	Mnyakongo, Kongwa Dodoma	44	-	44
9	Mkinga, Tanga	40	-	40
10	Unyankumi, Singida	20	-	20
11	Mwongozo, Kigamboni DSM	-	216	216
12	Longido, Arusha	20	-	20
13	Uyui, Tabora	50	-	50
14	Inyonga, Katavi	-	24	24
15	Muleba, Kagera	20	-	20
16	Mbarali, Mbeya	21	-	21

NA	MRADI	IDADI YA NYUMBA		
		ZILIZO-KAMILIKA	ZINAZO-ENDELEA	JUMLA
17	Burka, Matevesi, Arusha	-	300	300
18	Buhare, Mara	-	52	52
19	Bukondamoyo, Shinyanga	51	-	51
20	Lagangabilili, Simiyu	-	30	30
21	Igunga, Tabora	-	31	31
22	Kibaoni, Mlele, Katavi	6	-	6
23	Monduli I, Arusha	20	-	20
24	Chato, Geita	20	-	20
25	Momba, Songwe	-	20	20
26	Makete, Njombe	-	52	52
27	Ipogoro, Iringa	-	41	41
28	Busokelo, Rungwe	14	-	14
29	Jangwani, Sumbawanga	-	20	20
30	Buswelu, Mwanza	-	66	66
31	Masasi, Mtwara	-	55	55
32	Iwambi	-	40	40
33	Kilimahewa, Njombe	-	40	40
34	Mtanda II	-	14	14
35	Namtumbo, Ruvuma	-	30	30
36	Butiama, Mara	-	50	50
37	Kakonko, Kigoma	-	30	30
38	Bariadi, Simiyu	-	50	50
39	Buhigwe, Kigoma	-	20	20

NA	MRADI	IDADI YA NYUMBA		
		ZILIZO-KAMILIKA	ZINAZO-ENDELEA	JUMLA
40	Itilima, Simiyu	-	20	20
41	Kilosa, Morogoro	-	30	30
	Jumla Ndogo	**610**	**1,231**	**1,841**
B	**Nyumba za Gharama ya Kati na Juu:**			
1	Kiwanja Na. 274 Chato, Kinondoni, DSM	-	26	26
2	Kiwanja Na. 67 Wakulima, Kinondoni DSM	120	-	120
3	Kiwanja Na. 36-37 Bagamoyo, Kinondoni, DSM	-	152	152
4	Kiwanja Na. 26 Shangani, Mtwara	30	-	30
5	300 Victoria, Kinondoni	-	60	60
6	Na. 771/1 Kawe, Kinondoni, DSM	-	480	480
7	711/2 Kawe, Kinondoni	-	220	220
8	Kiwanja 1, 2, 3 & 44, Mwai Kibaki, DSM	-	1,000	1,000
9	Usa-River, Arusha	-	47	47
10	Na. 247 Regent, Kinondoni, DSM	-	30	30
11	Mtaa wa Raha Leo, Mtwara	-	96	96

NA	MRADI	IDADI YA NYUMBA		
		ZILIZO-KAMILIKA	ZINAZO-ENDELEA	JUMLA
12	Na. 556 Kalenga, Upanga, DSM	-	120	120
13	667-83 Masaki, Kinondoni, DSM	-	100	100
14	Na. 81-84 Regent, Kinondoni, DSM	-	265	265
15	Na. 42 Regent, Kinondoni, DSM	-	70	70
16	Na. 95 Masaki, Kinondoni, DSM	-	60	60
17	Paradise, Katavi	-	44	44
18	Mkendo II, Musoma Kiwanja 12-16	-	42	42
19	Lupaway, Mbeya	10	-	10
20	Singida Shopping Complex Kiwanja 5, 8 & 10	-	15	15
21	Singidani Commercial Complex Kiwanja 53-59	-	44	44
22	2D Mororgoro	-	74	74
23	Mtukula, Misenyi Kiwanja 51-71	-	44	44
	Jumla Ndogo	**160**	**2,989**	**3,149**
JUMLA KUU (A + B)		**770**	**4,220**	**4,990**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.13B

MAENEO YA ARDHI YALIYONUNULIWA NA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA HADI APRILI, 2016 KATIKA WILAYA MBALIMBALI NCHINI

NA.	ENEO/WILAYA	MKOA	UKUBWA (EKARI)	IDADI YA VIWANJA
1.	Usa River/Burka	Arusha	296.0	-
2.	Burka (Mateves)	Arusha	579.2	-
3.	Gomba Estate	Arusha	4.7	-
4.	Longido	Arusha	5.12	-
5.	Monduli	Arusha	7.3	-
6.	Komoto, Babati	Manyara	4.6	13
7.	Mrara	Manyara	7.6	35
8.	Iyumbu	Dodoma	236.0	-
9.	Bahi	Dodoma	4.48	-
10.	Bahi	Dodoma	5.52	-
11.	Iwambi	Mbeya	25.0	-
12.	Mbarali	Mbeya	13.26	-
13.	Kibada, Uvumba	Dar es Salaam	202.0	-
14.	Mwongozo, Kigamboni	Dar es Salaam	23.72	-
15.	Ipogolo	Iringa	10.1	-
16.	Kilimahewa, Ludewa	Njombe	13.5	-
17.	Mkondachi, Ludewa	Njombe	1.5	10
18.	Makete	Njombe	9.9	-
19.	Muleba	Kagera	7.91	-
20.	Kyerwa	Kagera	40	-
21.	Mutukula	Kagera	2.05	22

NA.	ENEO/WILAYA	MKOA	UKUBWA (EKARI)	IDADI YA VIWANJA
22.	Kiwanja Na.155/B Mlole	Kigoma	4.8	-
23.	Paradise, Mpanda	Katavi	1.39	-
24.	Madini, Mpanda	Katavi	4.15	-
25.	Ilembo, Mpanda	Katavi	16.3	-
26.	Inyonga, Mlele	Katavi	8	-
27.	Jangwani	Rukwa	2.42	18
28.	Mazwi	Rukwa	3.1	7
29.	Mitwero	Lindi	11.39	50
30.	Mtanda	Lindi	2.55	26
31	Mkuza, Songea	Ruvuma	9.07	63
32.	Kihonda	Morogoro	10.53	28
33.	Mvomero	Morogoro	7.27	32
34.	Mafuru	Morogoro	1,000	-
35.	Unyankumi	Singida	32.51	52
36.	Manyoni	Singida	5.44	-
37.	Mkinga	Tanga	16	8
38.	Uyui, Mjini	Tabora	49.42	50
39.	Uyui, Mjini	Tabora	50	-
40.	Nzega	Tabora	9.4	-
41.	Igunga	Tabora	6.52	-
42.	Buswelu	Mwanza	15.16	50
43.	Bombambili, Geita	Geita	20	-
44.	Chato	Geita	1.67	-
45.	Masasi	Mtwara	16	-
46.	Buhare, Musoma	Mara	75.6	-
47.	Ruvu	Pwani	511	-
48.	Chalinze	Pwani	20	-

NA.	ENEO/WILAYA	MKOA	UKUBWA (EKARI)	IDADI YA VIWANJA
49.	Bukondamoyo, Kahama	Shinyanga	20	-
50.	Igumbiro	Iringa	33	-
51.	Mwawaza	Shinyanga	22.26	-
52.	Uvumba	Dar es salaam	202	-
53.	Bomang'ombe	Kilimanjaro	12.68	-
54.	Kawe	Dar es Salaam	267.61	-
55.	Bagamoyo, Korogwe	Tanga	9.8	-
56.	Songe, Kilindi	Tanga	30	-
57.	Mkomo, Pangani	Tanga	7	-
58.	Chatur, Muheza	Tanga	23	-
59.	Simbo, Mpanda	Katavi	9.3	-
60.	Bunda	Mara	13	-
61.	Igavalo	Iringa	12.48	-
62.	Igumbilo	Iringa	23	-
63.	Kakonko	Kigoma	34	-
64.	Kwemuao, Bumbuli	Tanga	40	-
65.	Lagangabilili, Itilima	Simiyu	9.3	-
66.	Mtai, Kalambo	Rukwa	7	-
67.	Nkasi	Rukwa	12.94	-
68.	Tipuli	Lindi	9.33	-
69.	Namtumbo	Ruvuma	200	-
	JUMLA		**4,642.85**	**464**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.13C

MAPATO YA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA KATIKA KIPINDI CHA JULAI,2015 HADI APRIL, 2016

NA.	MKOA	MALENGO YA MWAKA (SHILINGI)	MAPATO HALISI (SHILINGI) HADI APRILI 2016	ASILIMIA YA LENGO
1	Arusha	5,641,000,000.00	5,775,043,300.28	102.38
2	Bukoba	780,000,000.00	735,918,281.51	94.35
3	Dodoma	780,000,000.00	785,662,851.00	100.73
4	Ilala	20,111,022,145.44	20,315,777,376.31	101.02
5	Iringa	657,806,553.00	597,314,424.94	90.80
6	Kigoma	840,000,000.00	918,476,643.41	109.34
7	Kilimanjaro	2,364,000,000.00	2,112,662,191.87	89.37
8	Kinondoni	4,477,573,344.00	4,785,558,996.11	106.88
9	Lindi	354,774,114.24	199,639,172.48	56.27
10	Mbeya	842,000,000.00	866,328,280.52	102.89
11	Morogoro	1,386,000,000.00	1,303,424,648.24	94.04

12	Mtwara	702,024,271.70	587,196,156.65	83.64
13	Musoma	515,181,192.00	571,122,548.17	110.86
14	Mwanza	5,950,481,000.00	4,564,461,042.02	76.71
15	Pwani	48,002,040.00	34,185,484.00	71.22
16	Ruvuma	18,919,440.00	39,040,863.25	206.35
17	Shinyanga	342,316,560.00	319,744,262.65	93.41
18	Singida	368,566,800.00	234,729,439.31	63.69
19	Tabora	492,000,000.00	431,915,435.10	87.79
20	Tanga	1,377,635,440.00	1,186,126,791.35	86.10
21	Temeke	4,380,000,000.00	4,864,647,158.43	111.07
22	Upanga	29,503,835,340.00	24,730,031,283.97	83.82
23	Katavi	228,120,000.00	-	0.00
JUMLA		**82,161,258,240.38**	**75,959,006,631.57**	**92.45**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

JEDWALI Na. 13D:
MCHANGO WA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA KWENYE PATO LA TAIFA KATIKA KIPINDI CHA JULAI, 2015 – APRILI, 2016

NA.	AINA YA MICHANGO	KIASI (SHILINGI)
1	Kodi ya Ongezeko la Thamani	7,641,831,954
2	Kodi ya mapato	1,397,010,622
3	Kodi ya Mapato ya Wafanyakazi	3,440,869,790
4	Ushuru wa Maendeleo ya Taaluma	712,457,906
5	Kodi ya Zuio (Withholding tax)	1,780,845,988
6	Kodi ya Majengo	839,541,537
7	Ushuru wa Huduma za Halmashauri za Miji	284,669,250
8	Kodi ya Ardhi	1,207,573,809
9	Mchango wa Pato Ghafi kwa Serikali	575,000,000
10	Leseniza Magari	2,405,000
JUMLA		**17,882,205,856**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.14

WANAFUNZI WALIOMALIZA MASOMO KATIKA VYUO VYA ARDHI TABORA NA MOROGORO KWA MWAKA 2015/16

NA.	CHUO	AINA YA KOZI	JINSIA		JUMLA
			WAVULANA	WASICHANA	
1	Chuo cha Tabora	Stashahada- Urasimu Ramani	11	3	14
		Cheti – Urasimu Ramani	64	32	96
		Cheti – Usimamizi Ardhi, Uthamini na Usajili	96	70	166
		Cheti – Ubunifu na Uchapishaji	15	8	23
		Jumla ARITA	**186**	**113**	**299**
2	Chuo cha Ardhi Morogoro	Cheti cha Awali cha Jiomatriki	40	07	47
		Cheti cha Jiomatikia	48	12	60
		Stashahada ya Jiomatikia	79	10	89
		Jumla ARIMO	**167**	**29**	**196**
		Jumla Kuu	**353**	**142**	**495**

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2016*

Jedwali Na.15

Orodha ya nyaraka zilizomo kwenye Kinyonyi (Flash Disk)

1. **Hotuba ya WAR 2016/2017** *(1)*
   1. Hotuba ya Waziri wa Ardhi – Mh. W.V.Lukuvi (Mb) 2016.2017
2. **Sera** *(3)*
   1. Sera ya Taifa ya Ardhi 1995
   2. National Land Policy 1995
   3. National Human Settlements Development Policy 2000
3. **Sheria** *(15)*
   1. The Land Act, No. 4 of 1999
   2. The Village Land Act, No. 5 of 1999
   3. The Land Disputes Settlements Act, No. 2 of 2002
   4. The Professional Surveyors (Registration) Act, Cap. 270
   5. The Land Acquisition Act, Cap 118
   6. The Land Survey Act, Cap. 324
   7. The Land Use Planning Act, No. 6 2007
   8. The Town Planners Registration Act, No. 7 of 2007
   9. The Urban Planning Act, No 8 of 2007
   10. The Land Registration Act, Cap 334
   11. The Registration of Documents Act, Cap 117.
   12. The National Housing Corporation Act, No. 2 of 1990 Cap 295
   13. The Mortgage Financing (Special Provisions) Act, No. 17 of 2008

14. The Chattels Transfer Act, Cap 210
15. The Unit Titles Act, No. 16 of 2008

4. Miongozo, Kanuni na Mipango *(13)*

1. Mpango wa Taifa wa Matumizi ya Ardhi 2013-2033
2. National Land Use Framework Plan 2013 – 2033
3. Mwongozo wa Sheria ya Mahakama za Ardhi 2005
4. Mpango Mkakati wa Shirika la Nyumba la Taifa 2015/16 hadi 2024/25
5. NHC Strategic Plan for 2015.2016 to 2024.2025
6. Mwongozo wa Utekelezaji wa Sheria ya Ardhi Na. 4 na 5 ya Mwaka 1999
7. Mwongozo wa Uthamini 2015
8. The Land Regulations 2001
9. Mwongozo wa Kuandaa Mipangokina wa Vijiji wa 2011
10. National Programme For Regularisation and Prevention of Unplanned Settlements 2012-2021.
11. Waraka wa Kitaalam wa Usimamizi na Uthibiti wa Uendelezaji Miji Nchini – 2015
12. Strategic Plan for the Implementation of Land Laws-SPILL (2013)

5. Masuala ya Upimaji na Ramani (*4)*

1. Mtandao Mpya wa Alama za Msingi Tanzania. TAREF11
2. Tanzania Index Plan Scale 1 to 50,000 Map Series
3. Makampuni ya Upimaji Ardhi Nchini

yaliyosajiliwa Kisheria

4. Wapima Ardhi katika Halmashauri waliokasimiwa madaraka ya kuidhinisha kazi za upimaji

6. **Masuala ya Utawala wa Ardhi, Usajili na Uthamini** *(3)*
   1. Uhamisho wa milki juu ya ardhi kutoka kwa mtu au kikundi cha watu – Kipeperushi
   2. Umilikishwaji wa Ardhi Katika Ardhi ya Kijiji –Kipeperushi
   3. Umilikishwaji wa ardhi kwa raia – Kipeperushi
7. **Miradi** *(2)*
   1. Integrated Land Management Information System -*ILMIS Project*
   2. Taarifa ya Kina ya Maendeleo ya Ujenzi wa Miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa
8. **Kituo cha Huduma Kwa Wateja** *(1)*
   1. Kituo Cha Huduma Kwa Mteja Aprili 2016
9. **Dodoso la Maoni Kuhusu Sera** *(1)*
   1. Dodoso la maoni kuhusu Sera ya Taifa ya Ardhi ya 1995